AKTIV

kim

IZVEŠTAJ O UPOTREBI JEZIKA NA KOSOVU:

MONITORING SPROVOĐENJA ZAKONA U INSTITUCIJAMA

USTAV KOSOVA
ZAKON O UPOTREBI JEZIKA

Član 5 [Jezici]
Član 24 [Jednakost pred zakonom]

NEW SOCIAL INITIATIVE

Advocacy Center for Democratic Culture

Radio Goraždevac 102,5 mHz TV Produkcija

Медија центар Qendra mediale Media Center Чаглавица – Çagllavicë

IZVEŠTAJ O UPOTREBI JEZIKA NA KOSOVU: MONITORING SPROVOĐENJA ZAKONA U INSTITUCIJAMA

Naručilac izveštaja:
NVO Aktiv

Donator:
Savet Evrope

Autori:
Goran Avramović, Zoran Savić i Miodrag Milićević
Ko-autori:
Nova društvena inicijativa (NSI), Radio Goraždevac,
Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC),
Medija centar Čaglavica

Za izdavača:
NVO Aktiv

Adresa:
Kralja Petra 183a, Severna Mitrovica

Email: info@ngoaktiv.org
Veb stranica: www.ngoaktiv.org

MITROVICA, SEPTEMBAR 2025

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Ovu publikaciju je podržala Kancelarija Saveta Evrope u Prištini u okviru projekta "Podsticanje društvene kohezije jačanjem manjinskih prava i upotrebe manjinskih jezika ", koji sprovodi Kancelarija Saveta Evrope u Prištini. Mišljenja izražena u ovom radu su odgovornost autora i ne odražavaju nužno zvaničnu politiku Saveta Evrope

SADRŽAJ

Uvodni deo 4

Uvod 5

Razlozi za sprovođenje monitoringa 6

Metodologija 7

Ključni nalazi izveštaja 8

Analitički okvir 9

Pravni i institucionalni kontekst 10

Neadekvatna primena zakona 12

Kancelarija poverenika za jezike 13

Obrazovanje i jezička politika 15

Obrazovni sistem i jezik 16

Albanologija u Beogradu i Balkanistika u Prištini 17

Prilika za samostalno učenje 18

Uporedni modeli i praksa 19

Uporedni pregled – službeni jezici u uporednom pravu 20

Institucionalna praksa i monitoring 21

Detaljni nalazi tromesečnog monitoringa: pregled po institucijama 23

Odnos prema medijima 41

Primeri dobre i delimično dobre prakse 43

Zaključak i preporuke 44

Zaključak 47

Preporuke: institucije, mediji, civilno društvo, građani, međunarodna zajednica 48

UVODNI DEO

UVOD

U društvima sa izraženom etničkom i jezičkom raznolikošću, jezička prava predstavljaju jedan od temelja zaštite ljudskih prava i ključ za ostvarivanje jednakosti svih zajednica. Na Kosovu, gde su srpski i albanski zakonski priznati kao službeni jezici, pravo na jezik je formalno zagarantovano Ustavom[1] i posebnim zakonodavnim okvirom, pre svega Zakonom o upotrebi jezika[2]. Ipak, uprkos jasnim normativnim odredbama, u institucionalnoj praksi srpski jezik se sve češće zanemaruje, potiskuje i sistematski marginalizuje. Takva praksa ne samo da podriva poverenje nevećinskih zajednica u institucije, već doprinosi i njihovoj društvenoj isključenosti, otežava pristup javnim uslugama i produbljuje postojeće društvene podele.

Ovaj izveštaj, koji je nastao u saradnji NVO Aktiv, Kim radija, Nove društvene inicijative (NSI), Radija Goraždevac, Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC) i Medija centra Čaglavica, ima za cilj da sveobuhvatno mapira i analizira institucionalne prakse u sprovođenju Zakona o upotrebi jezika na Kosovu. Objavljivanje ovog izveštaja podržala je Kancelarija Saveta Evrope u Prištini, u sklopu projekta „Podsticanje društvene kohezije jačanjem manjinskih prava i upotrebe manjinskih jezika“. Kroz detaljan monitoring različitih nivoa vlasti, javnih institucija i agencija, izveštaj identifikuje ključne propuste u primeni zakonskih obaveza, ukazuje na sistemske slabosti i ističe primere dobre prakse koji, iako retki, potvrđuju da je dosledna primena zakona moguća kada postoji politička volja, institucionalna odgovornost i svest o važnosti poštovanja jezičkih prava. Upravo zato, cilj izveštaja nije samo dokumentovanje postojećeg stanja, već i pružanje čvrste osnove za zagovaranje sistemskih promena koje bi dovele do doslednije i efikasnije primene jezičke ravnopravnosti, a sve u skladu sa važećim pravnim normama i međunarodnim standardima ljudskih prava.

Pravo na jezik je jedno od osnovnih ljudskih prava, neraskidivo povezano sa identitetom, dostojanstvom i ravnopravnošću. Za nevećinske zajednice, mogućnost korišćenja sopstvenog jezika u komunikaciji sa institucijama nije privilegija, već preduslov za ostvarivanje pristupa javnim uslugama, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, pravosuđu i drugim ključnim segmentima društvenog života. Jezička isključenost vodi ka informativnoj i administrativnoj barijeri, osećaju nevidljivosti i nesigurnosti, što dugoročno podriva principe inkluzije i društvene kohezije. Zato je jezička ravnopravnost preduslov za izgradnju inkluzivnog, transparentnog i demokratskog društva, u kojem svi građani, bez obzira na etničku ili jezičku pripadnost, imaju jednak pristup informacijama i institucijama. U postkofliktnom društvu kakvo je Kosovo, poštovanje jezičkih prava ima posebnu ulogu u izgradnji poverenja među zajednicama i jačanju međusobnog razumevanja. Ovim izveštajem želimo da otvorimo prostor za dijalog o ovim pitanjima i ponudimo konkretne preporuke za unapređenje postojeće prakse, kako bi ona bila u potpunosti usklađena sa zakonodavnim obavezama. Jasno ukazivanje na propuste i konstruktivno zagovaranje mogu značajno doprineti razvoju inkluzivnije institucionalne kulture i jačanju odgovornosti prema svim građanima, bez izuzetka.

[1] *https://www.kosovopolice.com/wp-content/uploads/2020/07/Ustav-Republike-Kosova.pdf*

[2] *https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/ZAKON_BR._02_L-37_O_UPOTREBI_JEZIKA1346.pdf*

POLAZNE OSNOVE MONITORINGA

Sprovođenje ovog monitoringa motivisano je sve prisutnijom praksom zanemarivanja zakonske obaveze dvojezične komunikacije u radu javnih institucija na Kosovu. Iako su zakonom jasno propisane obaveze u vezi sa upotrebom srpskog i albanskog jezika kao ravnopravnih službenih jezika, u praksi je sve uočljivije sistemsko zanemarivanje srpskog jezika u javnoj komunikaciji, naročito u digitalnom prostoru i prilikom objavljivanja informacija od javnog značaja. Posebno zabrinjava nedostupnost važnih dokumenata na srpskom jeziku, uključujući konkurse za zapošljavanje, javne pozive, odluke, pravilnike, administrativna uputstva i druge pravne akte. Čak i kada su formalno dostupni, oni su neretko nepotpuni, površni ili neprecizno prevedeni, što direktno utiče na pravo nevećinskih zajednica da budu blagovremeno i adekvatno informisane. Posebno zabrinjava sve rasprostranjenija praksa korišćenja automatizovanih prevoda u službenoj komunikaciji. Takvi prevodi su često nečitljivi, gramatički nepravilni i terminološki pogrešni, te ne omogućavaju jasno razumevanje sadržaja. Ovakva praksa ne predstavlja samo tehnički propust, već ozbiljno narušava pravo na jednak pristup informacijama, koje je osnovno ljudsko parvo, zagarantovano kosovskim zakonodavstvom i međunarodnim standardima. Kada institucije komuniciraju isključivo ili prvenstveno na jednom jeziku, građani koji koriste drugi zvanični jezik de facto su isključeni iz institucionalnih tokova, čime se dodatno produbljuju društvene podele i narušava poverenje u javne strukture. Stoga se jasno pokazuje potreba za sistematskim praćenjem primene Zakona o upotrebi jezika, kako bi se prepoznali obrasci institucionalnog postupanja, ukazalo na mesta na kojima najčešće dolazi do kršenja zakonskih obaveza, ali i obezbedila osnova za buduće zagovaranje koje bi vodilo većoj jezičkoj inkluzivnosti, većoj odgovornosti i transparentnijem radu kosovskih institucija.

METODOLOGIJA

Monitoring poštovanja Zakona o upotrebi jezika na Kosovu sproveden je u periodu od marta do juna 2025. godine, sa ciljem da se utvrdi u kojoj meri institucije ispunjavaju svoje zakonske obaveze u pogledu jezičke ravnopravnosti srpskog i albanskog jezika, koji su definisani kao zvanični jezici na celoj teritoriji Kosova. U okviru pilot faze monitoringa, sprovedena je analiza deset zvaničnih veb sajtova i naloga na društvenim mrežama ključnih institucija na centralnom i lokalnom nivou. Monitoringom su obuhvaćene sledeće institucije: Centralna izborna komisija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Policijski inspektorat Kosova, Kosovska policija, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Agencija za razvoj poljoprivrede, Ustavni sud, Nevladine organizacije, Ministarstvo ekonomije, Skupština Kosova i Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture. Pored digitalne komunikacije, izveštaj uključuje i poseban segment koji se odnosi na institucionalni odnos prema medijima, sa fokusom na dostupnost informacija medijima koji izveštavaju na srpskom jeziku. Posebno je ispitivano da li su odgovori na novinarske upite dostupni i na srpskom jeziku, kojim jezikom se komunicira putem saopštenja za javnost, kao i da li institucije pružaju informacije na jednak način medijima koji izveštavaju na srpskom i albanskom jeziku. Kako bi se obezbedila doslednost u analizi, primenjeni su jasno definisani kriterijumi ocenjivanja koji su podeljeni u nekoliko kategorija:

Jezička usklađenost i srazmernost sadržaja. Ovim je ocenjivana doslednost i srazmernost između albanske i srpske verzije sajtova. To uključuje proveru da li se informacije objavljuju istovremeno na oba jezika, da li su sadržaji jednaki po obimu i važnosti, te da li postoje razlike u dostupnosti pojedinih dokumenata ili sekcija sajta u zavisnosti od jezika.

Kvalitet prevoda. Kvalitet prevoda sa albanskog na srpski jezik izdvojen je kao posebno važan segment analize. Procena je obuhvatila čitljivost, preciznost terminologije, gramatičku tačnost, stil i konzistentnu upotrebu administrativno-pravne terminologije. Međutim, uočeno je da se u velikom broju primera koriste automatski prevodi, koji nisu naknadno i adekvatno lektorisani.

Dostupnost ključnih dokumenata. U okviru svakog sajta analizirana je dostupnost dokumenata koji su od javnog značaja i koje građani koriste za ostvarivanje svojih prava. To obuhvata zakone, podzakonske akte, administrativna uputstva, konkurse za zapošljavanje, javne pozive, subvencije, grantove i druge oblike institucionalne podrške. Ocenjivano je da li su ovi dokumenti dostupni na srpskom jeziku u istom formatu kao i na albanskom jeziku.

U okviru monitoringa, analiziranim institucijama upućen je dodatni upit sa pitanjima koja se odnose na ukupan broj zaposlenih, zastupljenost nevećinskih zajednica među zaposlenima, kao i broj kvalifikovanih prevodilaca koji su im na raspolaganju. Prikupljeni podaci su potom kvantitativno i kvalitativno analizirani, kako bi se identifikovale glavne tematske slabosti i obrasci nepridržavanja zakonskih obaveza, ali i kako bi se prepoznali pozitivni primeri koji mogu služiti kao model dobre prakse. Primena odabrane metodologije omogućila je da se jasno i uporedno prikaže u kojoj meri je institucionalna komunikacija usklađena sa Zakonom o upotrebi jezika. Posebna pažnja posvećena je posledicama jezičke diskriminacije na pristup informacijama, transparentnost institucija i ostvarivanje prava građana da budu informisani na svom jeziku.

KLJUČNI NALAZI IZVEŠTAJA

Sistematsko nepoštovanje Zakona o upotrebi jezika. Monitoring je pokazao da kosovske institucije često ne obezbeđuju prevode ili nude iste toliko lošeg kvaliteta da su nerazumljivi, što predstavlja ozbiljno kršenje zakona i osnovnih ljudskih prava. Naime, u Članu 2 Zakona o upotrebi jezika stoji: "2.1. Albanski i Srpski i njihovi alfabeti su službeni jezici na Kosovu i imaju ravnopravan status u Kosovskim institucijama.
2.2. Sva lica imaju jednaka prava što se tiče upotrebe službenih jezika u Kosovskim institucijama."[3]

Institucionalna diskriminacija kroz jezičnu praksu – uskraćivanje prevoda dovodi do toga da nevećinske zajednice nemaju ravnopravan pristup informacijama od javnog značaja, čime se podriva jednakost, transparentnost i vladavina prava.

Nedoslednost u dostupnosti ključnih dokumenata – konkursi za zapošljavanje, pozivi za subvencije i programi podrške često nisu dostupni na oba službena jezika; broj dokumenata na srpskom je značajno manji, što čini pristup neravnopravnim.

Nizak kvalitet postojećih prevoda – i kada dokumenti postoje na oba jezika, prevodi često imaju gramatičke i terminološke greške, pa čak i sadržajne nepreciznosti.

Kontrast sa praksom nevladinih organizacija – iako raspolažu znatno manjim budžetima i ljudskim resursima, NVO iz srpske zajednice na severu Kosova dosledno obezbeđuju kvalitetne trojezicne prevode, što pokazuje da ključni faktor nije finansijski resurs, već institucionalna volja i organizacija.

Nedostatak kvalifikovanih kadrovskih kapaciteta za prevođenje – analiza odgovora ministarstava i agencija otkrila je ogroman raskorak između budžetskih sredstava i broja angažovanih prevodilaca. U pojedinim institucijama, poput Ministarstva unutrašnjih poslova sa budžetom od 216 miliona evra u 2024. godini, sve prevodilačke poslove obavlja samo jedna osoba.

[3] *https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/ZAKON_BR._02_L-37_O_UPOTREBI_JEZIKA1346.pdfJEZIKA1346.pdf*

ANALITIČKI OKVIR

PRAVNI I INSTITUCIONALNI KONTEKST

Pravo na jezik i jednak pristup informacijama priznati su i zaštićeni u nizu međunarodnih instrumenata, među kojima se posebno izdvajaju:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)[4] – član 2 (zabrana diskriminacije) i član 7 (jednakost pred zakonom i pravo na jednaku zaštitu zakona bez diskriminacije).
- Evropska konvencija o ljudskim pravima (1950)[5] – član 10 (sloboda izražavanja, koja obuhvata pravo primanja i saopštavanja informacija), tumačen u vezi sa zabranom diskriminacije iz člana 14.
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)[6] – član 19 (pravo na slobodu izražavanja, uključujući pravo na traženje, primanje i širenje informacija) i član 27 (prava pripadnika manjina da koriste sopstveni jezik).
- Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Saveta Evrope (1995)[7] – posebno član 10 (pravo na upotrebu manjinskog jezika pred vlastima) i član 11 (pravo na lična imena, oznake i toponime na manjinskom jeziku).
- Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima (1992)[8] – obavezuje države da obezbede upotrebu jezika manjinskih zajednica u javnom životu, pred organima vlasti i u pružanju usluga.
- Deklaracija UN o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, verskim i jezičkim manjinama (1992)[9] – član 2, kojim se potvrđuje pravo manjina da bez ometanja koriste sopstveni jezik, kao i pravo na učešće u donošenju odluka koje ih se tiču.
- Povelja EU o osnovnim pravima (2000) – član 21 (zabrana diskriminacije, uključujući diskriminaciju po osnovu jezika) i član 22 (poštovanje kulturne, verske i jezičke raznolikosti).

Na problem sistematskog kršenja Zakona o upotrebi jezika na Kosovu ukazuje se već dugi niz godina, ali on i dalje opstaje uprkos postojećem pravnom okviru koji garantuje ravnopravnu upotrebu srpskog i albanskog jezika. Shodno tome, pripadnici nevećinskih zajednica koji koriste srpski jezik ostaju trajno uskraćeni za pravovremene i ključne informacije. Ova činjenica je potvrđena i u Izveštaju Evropske komisije za Kosovo za 2023. godinu[10], gde se u više navrata ukazuje na pomenuti problem (strane 28, 33, 35 i 38). Takva praksa onemogućava ravnopravno informisanje pripadnika nevećinskih zajednica i predstavlja direktno kršenje Zakona o upotrebi jezika, koji jasno propisuje da su albanski i srpski ravnopravni zvanični jezici na Kosovu. Višegodišnja praksa ignorisanja ovog problema i institucionalno ćutanje pred kontinuiranim kršenjem jezičkih prava čini da građani srpske nacionalnosti, kao i pripadnici drugih nevećinskih zajednica koji se oslanjaju na informacije dostupne na srpskom jeziku, ostaju lišeni prava koja su garantovana Ustavom i zakonima. Ustavom Kosova[11] država je definisana kao multietnička, dok je društvo okarakterisano kao građansko, a ne etničko ili nacionalno. Ustav takođe garantuje slobodu izražavanja, veroispovesti i okupljanja, uz ostala osnovna prava. Srpski jezik je definisan kao zvaničan i, po zakonu, jednak albanskom jeziku kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou.

[4] https://minljmpdd.gov.rs/wp-content/uploads/2024/07/univerzalnadeklaracijalat.pdf

[5] https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_srp

[6] https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/05bosniak/BIntCovCivilPoliticalRights.pdf

[7] https://minljmpdd.gov.rs/sektori/nacionalne-manjine/multilateralni-ugovori/okvirna-konvencija-za-zastitu-nacionalnih-manjina/

[8] https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Source/CharterText/ExplRpt_ba.pdf

[9] http://mail.hnv.org.rs/docs/DEKLARACIJA%20O%20PRAVIMA%20OSOBA.pdf

[10] https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/22SrbN_SWD_2023_692%20Kosovo%20report.pdf

[11] https://www.assembly-kosova.org/Uploads/Data/Files/6/UstavRepublikeKosovo_4NLeWNWqGD.pdf

Prava na upotrebu jezika dodatno su razrađena Zakonom o upotrebi jezika[12], usvojenim na Kosovu u julu 2006. godine. Ovim zakonom utvrđene su striktne smernice za obezbeđivanje dvojezičnosti u radu kosovskih institucija, a njegova primena predviđena je i u određenim segmentima privatnog sektora. Posebno je značajno Poglavlje III (Prava zajednica i njihovih članova), koje se direktno odnosi na zaštitu prava zajednica od diskriminacije. Ovim poglavljem garantuje se pravo pripadnicima nevećinskih zajednica da razvijaju i unapređuju svoj specifični identitet i osobenosti, uključujući pravo na izražavanje i očuvanje kulture i tradicije, obrazovanje na maternjem jeziku, upotrebu simbola zajednice, korišćenje sopstvenog pisma, predstavljanje u medijskim sadržajima, kao i uspostavljanje veza sa državama koje dele njihovu kulturu i nasleđe.

[12] *https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/ZAKON_BR._02_L-37_O_UPOTREBI_JEZIKA1346.pdf*

OGRANIČENA IMPLEMENTACIJA ZAKONSKIH NORMI

Iako član 14. Zakona o upotrebi zvaničnih jezika[13] (br. 02/L-37) jasno propisuje obavezu sudova da izdaju dokumenta u vezi sa postupcima na jeziku koji je izabran kao zvanični u datom postupku, u praksi se sudske presude pretežno izdaju na albanskom jeziku. Takva praksa dovodi do kršenja prava građana iz nevećinskih zajednica, što potvrđuju brojni primeri dokumentovani u istraživanjima civilnog društva[14]. Tako je, između ostalog, zabeležen slučaj poništenja bankarskog ugovora potpisanog ćiriličnim pismom, kao i višestruki primeri u kojima javne nabavke i oglasi za posao nisu prevedeni na srpski jezik, čime se ograničava jednaka mogućnost zapošljavanja i profesionalnog napredovanja građana koji ne govore ili ne razumeju albanski jezik. Ovakvi primeri ukazuju na širi, sistemski problem nepoštovanja principa dvojezičnosti na institucionalnom nivou. Analize ukazuju da problem nije samo u nedoslednoj primeni zakona, već i u nedostatku institucionalne volje i kapaciteta za njegovo sprovođenje. Naime, kosovske institucije često koriste diskreciono pravo da same odluče na kom jeziku će obavljati postupke ili objavljivati dokumenta, dok je na građanima da naknadno zahtevaju prevod. U zakonodavnom okviru ne postoje precizne garancije da će prevodi biti obezbeđeni u određenom roku, niti standardi koji bi osigurali njihov kvalitet. Pored toga, izostanak sistematskog ulaganja u obrazovanje i zapošljavanje dvojezičnih kadrova tokom prethodnih decenija rezultirao je hroničnim nedostatkom kvalifikovanih prevodilaca i administrativnog osoblja sposobnog da omogući doslednu primenu zakona. Posledica ovakve situacije je tzv. tokenizam – formalno poštovanje prava na jezik kroz simbolične ili parcijalne postupke, bez stvarne namere da se obezbedi njihova suštinska realizacija. U poltickom smislu, pravo upotrebe srpskog jezika neretko se intrepretira kao privilegija, a ne kako zakonom garantovano pravo. Tako se stvara nepovoljnu političku klima opšte prihatvljivog standarda nepoštovanja važećih zakona i Ustava.

Kosovski pravni okvir formalno predviđa sankcije za kršenje prava na jezik. Član 193. Krivičnog zakonika Kosova[15] propisuje novčane kazne i kazne zatvora za lica koja uskraćuju pravo građanima da slobodno koriste svoj jezik ili pismo. Dodatno, ukoliko zloupotrebu izvrši službeno lice, predviđena je stroža kazna zatvora od šest meseci do tri godine. Međutim, uprkos ovim odredbama, institucionalna reakcija na povrede zakona je nedovoljna ili u potpunosti izostaje. Ne pokreću se odgovarajući postupci protiv odgovornih, niti se obezbeđuje efikasna zaštita prava pogođenih građana. Ovakva selektivna i proizvoljna primena prava ukazuje ili na nedostatak političke volje da se postojeći zakoni sprovode, ili na nameru da se zadrži status kvo u kojem se zakonske norme i međunarodne obaveze ignorišu. Time se dodatno erodira poverenje građana u institucije i potkopava vladavina prava.

[15] *https://www.kosovopolice.com/wp-content/uploads/2020/07/ZAKONIK_BR._06_L-074O_KRIVICNOM_ZAKONIKU_REPUBLIKE_KOSOVO.pdf*

KANCELARIJA POVERENIKA ZA JEZIKE

Kancelarija poverenika za jezike (Office of the Language Commissioner – OLC) uspostavljena je na osnovu Zakona br. 02/L-37 o upotrebi jezika[16], koji je Skupština Kosova usvojila 2006. godine. Ovim zakonom garantovana je jednakopravna upotreba službenih jezika - albanskog i srpskog. Sama Kancelarija poverenika za jezike počela je sa radom 2012. godine, kao nezavisna institucija zadužena za nadzor i sprovođenje Zakona o upotrebi jezika. Kancelarija je na Kosovu uspostavljena kao nezavisno telo u okviru Institucije Ombudsmana, sa mandatom da nadzire sprovođenje Zakona o upotrebi jezika i obezbedi poštovanje prava svih jezičkih zajednica. Njena osnovna uloga jeste da osigura da sve javne institucije, na centralnom i lokalnom nivou, ispunjavaju svoje obaveze u vezi sa dvojezičnom ili višejezičnom komunikacijom, kao i da promovišu jezičku ravnopravnost i inkluziju.

Među ključnim nadležnostima Kancelarije poverenika za jezike spada praćenje primene Zakona o upotrebi jezika i identifikacija nepravilnosti u njegovoj primeni. Kancelarija postupa po pritužbama građana i institucija u vezi sa povredama jezičkih prava i daje preporuke nadležnim organima kako bi se unapredila jezička politika. Pored toga, redovno izveštava javnost i Skupštinu o stanju jezičkih prava i preduzetim merama, a važan deo njenog rada jeste i promocija svesti o značaju jezičke ravnopravnosti u javnom životu.

Građanima Kosova na raspolaganju je više institucionalnih mehanizama za zaštitu jezičkih prava. Kršenja Zakona o upotrebi jezika mogu prijaviti direktno Kancelariji poverenika za jezike, koja je nadležna da razmatra predstavke, sprovodi istrage i izdaje preporuke institucijama. Pored toga, građani se mogu obratiti Instituciji Ombudsmana u slučajevima diskriminacije ili uskraćivanja osnovnih prava, kao i pokrenuti postupke pred sudovima i tužilaštvima u težim slučajevima. Žalbe je takođe moguće uputiti nadležnim ministarstvima i opštinskim administracijama, koje su obavezne da postupaju u skladu sa zakonskim obavezama i preporukama poverenika. Međutim, Analiza trendova za 2024. godinu[17], koju je sprovela NVO Aktiv, pokazuje pad poverenja srpske zajednice u institucije Kosova. Kancelarija je u svom ranijem radu imala važnu ulogu u dokumentovanju[18] i ukazivanju na slučajeve kršenja Zakona o upotrebi jezika, a njeni izveštaji i preporuke često su služili kao osnov za građanski nadzor i zagovaranje unutar civilnog društva. Međutim, od 2025. godine ova kancelarija nema imenovanog poverenika[19], što je dovelo do ozbiljnog institucionalnog vakuuma. Iako kancelarija formalno nastavlja sa radom, izostanak rukovodeće figure direktno utiče na njen kapacitet da aktivno reaguje na kršenja zakona, izdaje obavezujuće preporuke i sprovodi sistematski nadzor nad radom institucija.

Povereniku za jezike na Kosovu, istekao je mandat, a još uvek nije imenovan novi poverenik, te je nastao vakuum. Istovremeno, Kancelarija za pitanje zajednica je više od godinu dana disfuncionalna jer se duže vreme odlaže imenovanje šefa iste. Takođe, ova kancelarija se suočavala sa brojnim izazovima u vezi sa transparetnošću i odgovornošću u sprovođenju svojih programa. Naime, istražiavnje BIRN-a je otkrila da su sredstva dodeljena organizacijama koje nisu imale nikakve veze sa manjinskim zajednicama, što je izazvalo široku kritiku i dovelo do istrage od strane Tužilaštva u Prištini. Odsustvo poverenika šalje snažnu poruku o nedostatku političke volje za zaštitu jezičkih prava i dodatno slabi poverenje nevećinskih zajednica u institucionalni okvir koji bi trebalo da garantuje njihovu ravnopravnost.

[16] *https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/ZAKON_BR._02_L-37_O_UPOTREBI_JEZIKA1346.pdf*

[17] *https://ngoaktiv.org/wp-content/uploads/2025/04/Analiza-Trendova-2024-1.pdf*

[18] *https://drive.google.com/file/d/1jX1LrnVD9r89fs-B81TDuPhCXyIDUaT3/view*

[19] *https://docs.un.org/en/S/2025/200?utm*

Bez funkcionalnog i legitimnog mehanizma nadzora, kršenja zakona često ostaju neprijavljena i nekažnjena, a jezička diskriminacija se normalizuje u institucionalnoj praksi. Shodno Uredbi 07/2012 o Kancelariji poverenika za jezike[20], neophodno je što hitnije imenovanje novog poverenika, budući da je sadašnjem povereniku istekao mandat, kako bi se obnovili institucionalni kapaciteti za zaštitu jezičkih prava i obezbedilo efikasno sprovođenje Zakona o upotrebi jezika.

[20] *https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=8364*

OBRAZOVANJE I JEZIČKA POLITIKA

OBRAZOVNI SISTEM I DVOJEZIČNOST

Gotovo četvrt veka nakon završetka rata, pitanje institucionalnog učenja službenih jezika na Kosovu ostaje nerešeno. Iako su i albanski i srpski jezici ustavno priznati kao službeni, obrazovni sistemi funkcionišu paralelno – jedan u okviru srpskog, drugi u okviru kosovskog sistema – bez međusobnih dodirnih tačaka. U takvom okruženju, učenje albanskog jezika nije deo nastavnih planova i programa u školama koje rade po srpskom obrazovnom sistemu, dok se srpski jezik ne izučava u školama u okviru kosovskog sistema. Ovakvo stanje nije samo posledica posleratne izolacije, već ima dublje korene u raspadu Jugoslavije i promenama obrazovnih politika devedesetih godina, kada je ukinuta institucionalna dvojezičnost u školama. Time je nematernjim jezicima oduzeta poslednja institucionalna veza sa nasleđem bivše Jugoslavije, u kojoj se učenjem jezika „drugih“ nastojalo smanjiti etnička podeljenost između Srba i Albanaca. Uprkos tadašnjim društveno-političkim turbulencijama, taj model je ipak podrazumevao institucionalnu odgovornost za izgradnju multietničkog društva na Kosovu. Ovakva podela onemogućava razvoj funkcionalnog dvojezičnog društva i perpetuira segregaciju zajednica. Uprkos postojanju Zakona o upotrebi jezika, njegova primena se ne ogleda u obrazovnoj praksi, čime se značajno smanjuju mogućnosti za međusobnu komunikaciju i razumevanje među mladima. Time se generacije koje stasavaju udaljavaju od standarda starijih, među kojima je poznavanje oba jezika bilo daleko rasprostranjenije i društveno prihvaćeno. Analize međunarodnih i lokalnih aktera ukazuju na to da je učenje jezika u okviru školskog sistema najefikasniji i najdostupniji način da se obezbedi masovno sticanje jezičkih kompetencija. Privatni kursevi i individualni časovi ostaju ograničenog dometa i finansijski nedostupni za veliki broj građana, dok bi institucionalno uvođenje albanskog i srpskog jezika u škole omogućilo široku dostupnost i obezbedilo jednak pristup obrazovanju.

S obzirom na evropske standarde i obaveze koje proističu iz procesa evropskih integracija, jasno je da obrazovni sistem Kosova treba da uvede strukturalna rešenja u cilju promovisanja višejezičnosti. Jedna od realističnih opcija jeste uvođenje albanskog jezika u srpske škole i srpskog jezika u albanske škole u vidu izbornih predmeta. Time bi se očuvala sloboda izbora učenika i roditelja, dok bi se istovremeno osiguralo institucionalno prisustvo oba službena jezika u obrazovanju. Preduslov za institucionalizaciju učenja oba jezika mogao bi se postići kroz uvođenje izbornih predmeta srpskog i albanskog jezika u školama, a ovo pitanje bi trebalo kandidovati u okviru tehničkog pregovaračkog procesa u Briselu. Time bi se otvorila mogućnost očuvanja dvojezičnosti, ali i postavili temelji budućih odnosa Srba i Albanaca zasnovanih na međusobnim dogovorima, a ne nametnutim rešenjima. Takav pristup podrazumeva punu političku odgovornost nosilaca vlasti, koji bi posle decenija neodgovornih politika konačno morali pokazati političku hrabrost i spremnost da preuzmu odgovornost prema budućim generacijama u pokušaju očuvanja multietničkog i višejezičnog Kosova.

Takva politika bi doprinela jačanju međusobne integracije, povećanju društvene kohezije i stvaranju dugoročnih preduslova za stabilnost. Pored toga, vraćanje prakse iz perioda pre sukoba, kada su oba jezika bila prisutna u nastavnim planovima i programima, predstavljalo bi ne samo ispunjavanje međunarodnih standarda, već i važan korak u izgradnji poverenja i normalizacije odnosa među zajednicama.

ALBANOLOGIJA U BEOGRADU I BALKANISTIKA U PRIŠTINI

Studijski program Balkanistike u Prištini i Albanologija u Beogradu su izvesno vreme mogli da se doživljavaju kao akademski i jezički mostovi između dva naroda. Balkanistika je četvorogodišnji studijski program, koji je pri Univerzitetu u Prištini otvoren[21] 2021. godine sa ciljem da, pored ostalog, promoviše međujezičke i međukulturne komunikacije na Kosovu i u regionu Zapadnog Balkana. Osim albanskog, studenti su mogli da uče i druge balkanske jezike, kao što su srpski, bosanski, hrvatski ili makedonski. Međutim, kako je za potrebe ovog izveštaja navela šefica programa Balkanistike na Filološkom fakultetu Univerziteta u Prištini prof. dr Seniha Krasnići, ove godine nije raspisan konkurs za upis na Balkanistiku, budući da ovaj studijski program već dve godine nije akreditovan.

Jedan od ključnih izazova u održavanju i razvoju studijskih programa iz oblasti balkanskih jezika i književnosti na Univerzitetu u Prištini jeste nedostatak adekvatnog nastavnog kadra. Prema zahtevima Kosovske agencije za akreditaciju, angažovanje redovnih profesora i nastavnika predstavlja osnovni kriterijum za odobravanje i akreditaciju studijskih programa. U praksi, teškoće u pronalaženju kvalifikovanog akademskog osoblja onemogućavaju dugoročnu stabilnost i održivost ovih studija. Trenutno se program izučava na trećoj i četvrtoj godini, a deo studenata već je zaposlen u organizacijama i prevodilačkim agencijama, što ukazuje na praktičnu vrednost i primenjivost znanja stečenog tokom studija. Ipak, ne postoje jasni podaci o ukupnom broju aktivnih studenata, niti o planovima Univerziteta u Prištini da u budućnosti nastavi sa razvojem i unapređenjem programa balkanistike.

Katedra Albanologije na Filološkom fakultetu u Beogradu radi duže od jednog veka. Prema podacima za akademsku 2025-2026. godinu[22] u prestonici Srbije program Albanski jezik, književnost, kultura može da upiše 14 polaznika - deset na budžetu i četiri samofinansirajuća studenta.

[21] *https://filologjia.uni-pr.edu/page.aspx?id=2,51*

[22] *https://fil.bg.ac.rs/uploads/files/upis/2025/Upisne_kvote_JKK_2025-2026.pdf*

PRILIKA ZA SAMOSTALNO UČENJE

Višedecenijski institucionalni problem čini slabije poznavanje albanskog jezika među pripadnicima srpske zajednice i obrnuto, posebno među mlađom populacijom. Postojeći jaz u učenju jezika, nastao raspadom bivše Jugoslavije, dodatno je produbljen nakon sukoba na Kosovu. Uprkos brojnim zahtevima – najpre od strane nevladinih organizacija, a delom i međunarodne zajednice – nije došlo do suštinskog institucionalnog pomaka po ovom pitanju. Kako bi se ovaj problem makar delimično prevazišao, nevladine organizacije uz podršku međunarodnih partnera organizovale su različite kurseve, uglavnom na dobrovoljnoj osnovi. Iako su na početku nailazili na određeno interesovanje, ograničeni resursi, niska motivacija polaznika, ali i nedostatak vremena za kontinuirano učenje jezika, učinili su da domet ovih inicijativa ostane vrlo skroman i ograničen na manji broj ljudi, najčešće tinejdžere i građane srednjih godina.

Sa ekspanzijom digitalnih tehnologija, širenjem interneta i porastom broja korisnika društvenih mreža otvorila se mogućnost šireg dometa i inovativnijih pristupa. Tako je 2018. godine pokrenuta internet platforma Vokap (Vocup)[23] za učenje srpskog i albanskog jezika, iza koje stoji Centar za socijalne inicijative. Projekat su podržali Ambasada Velike Britanije na Kosovu, IOM, Misija UN na Kosovu (UNMIK) i Kancelarija poverenika za jezike. Platforma sadrži video lekcije, tekstualna objašnjenja, vežbe i rečnik novih izraza, a dostupna je i kao veb sajt, te Android i iOS aplikacija. Na taj način napravljen je iskorak ka dostupnijem i praktičnijem učenju jezika, iako i dalje ostaje zamena za nedostatak institucionalnog rešenja. Međutim, pozitivne inicijative društveno odgovornih organizacija nisu bile praćene adekvatnom institucionalnom podrškom. Zbog toga su ovakvi i slični pokušaji, oslanjajući se gotovo isključivo na pomoć međunarodne zajednice, ostali kratkoročni i fragmentarni napori da se nepovoljna situacija promeni. Odsustvo institucionalne podrške dodatno ukazuje na nedostatak političke volje da se pitanje učenja jezika i jezičkih prava reši na održiv i sistemski način.

[23] *https://www.voc-up.com/*

UPOREDNI MODELI I PRAKSA

UPOREDNI PREGLED – SLUŽBENI JEZICI U UPOREDNOM PRAVU

U mnogim zemljama sveta se zvanično priznaju i službeno koriste dva ili više jezika u zakonodavstvu, administraciji, obrazovanju itd. Što se Evrope tiče, zvanična višejezičnost je zastupljena i u: Švajcarskoj (četiri jezika): nemački, francuski, italijanski i retoromanski; Belgiji (tri jezika): holandski/flamanski, francuski i nemački; Finskoj (dva jezika): finski i švedski; Irskoj – (dva jezika): irski (gaelski) i engleski; Luksemburgu (tri jezika) luksemburški, nemački i francuski; Bosni i Hercegovini (tri jezika): bosanski, srpski i hrvatski. Crna Gora takođe priznaje više jezika – pored crnogorskog, još i srpski, bosanski, albanski i hrvatski.

Švajcarska se ističe kao uspešan primer institucionalne višejezičnosti zasnovane na federalizmu i regionalnoj autonomiji. Četiri jezika – nemački, francuski, italijanski i retoromanski – imaju zvaničan status, a kantoni odlučuju o jeziku obrazovanja i administracije. U obrazovnom sistemu obavezno je učenje najmanje jednog od drugih nacionalnih jezika, čime se obezbeđuje međusobna komunikacija i smanjuju jezičke barijere među zajednicama. Ključ uspeha je u poštovanju teritorijalnog principa i u visokom stepenu tolerancije, pri čemu država ne nameće jedan dominantni jezik već podstiče kulturnu i jezičku raznolikost.

Belgija je, s druge strane, primer podeljene višejezičnosti sa izraženim tenzijama između jezičkih zajednica. Tri zvanična jezika – flamanski (holandski), francuski i nemački – priznati su na regionalnom nivou, dok je Brisel institucionalno dvojezičan. Svaka zajednica ima sopstvenu obrazovnu i kulturnu politiku, što pokazuje kako decentralizacija može omogućiti očuvanje jezičkih prava, ali i kako nedostatak integrativnih mehanizama može produbljivati podele. Upravo iz ovog primera Kosovo može izvući pouku o potrebi da dvojezičnost ne ostane samo teritorijalno podeljena, već da se institucionalizuje i kroz obrazovni sistem kao zajednički prostor.

Bosna i Hercegovina dodatno osvetljava izazove kada više jezika formalno postoji u okviru jednog obrazovnog sistema. Prisustvo bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika dovelo je do paralelizma u obrazovanju, sa pojavama segregacije („dvije škole pod jednim krovom“). Ovaj primer pokazuje da formalno priznavanje jezika nije dovoljno ukoliko ne postoji politička volja i pedagoška strategija za izgradnju integrisanih programa.

U poređenju sa ovim modelima, Kosovo bi moglo da razvije sistem koji kombinuje teritorijalni princip (slično švajcarskom modelu) sa obaveznim elementima zajedničkog učenja oba službena jezika u obrazovanju (slično finskom? modelu). Time bi se omogućilo da mlade generacije razviju funkcionalno znanje i albanskog i srpskog jezika, što bi doprinelo društvenoj koheziji i poštovanju evropskih standarda u oblasti manjinskih prava.

INSTITUCIONALNA PRAKSA I MONITORING

Nepostojanje dosledne institucionalne primene srpskog jezika na Kosovu predstavlja višegodišnji i sistemski problem. Iako je srpski, zajedno sa albanskim, ustavno priznat kao službeni jezik, praksa pokazuje da institucije u velikoj meri ignorišu tu obavezu. Građani koji govore srpskim jezikom neretko ostaju bez ravnopravnog pristupa osnovnim informacijama – od izbornih procesa i zakona, preko administrativnih uputstava i konkursa za posao, pa sve do javnih oglasa i programa subvencija. Tokom proteklih godina sproveden je značajan broj projekata, mahom finansiranih od strane međunarodne zajednice, sa ciljem da se unapredi praksa poštovanja Zakona o upotrebi jezika. Međutim, učinak ovih inicijativa ostao je skroman, a suštinski problemi i dalje opstaju. Njihovi uzroci su višeslojni – od nedostatka kvalifikovanih prevodilaca i slabih administrativnih kapaciteta, pa sve do najvažnijeg faktora: nedostatka političke volje da se ovo pitanje rešava sistematski i odgovorno. Umesto toga, svedoci smo sve češćih pokušaja da se ustavom i zakonima zagarantovana prava predstave kao privilegija, čime se stvara klima u kojoj je selektivna primena zakona društveno prihvatljiva. Posledice ovakve prakse su višestruke. Građanima nevećinskih zajednica otežan je ili onemogućen pristup informacijama koje se direktno tiču njihovih prava i obaveza: birači nisu blagovremeno obavešteni na svom jeziku o izbornim procedurama, poljoprivrednici ne dobijaju ravnopravan uvid u konkurse za subvencije, dok su mnogi građani lišeni mogućnosti da se prijave na javne konkurse zbog nepostojanja prevoda. Ovi primeri jasno pokazuju da nepoštovanje Zakona o upotrebi jezika ima neposredne i ozbiljne posledice po kvalitet života i jednakost građana.

Polazeći od ovih okolnosti, naš monitoring obuhvatio je 10 ključnih institucija na Kosovu, počevši od Centralne izborne komisije, koja je u tom trenutku bila u fokusu zbog održavanja parlamentarnih izbora. Analiza je pokazala niz nepravilnosti u primeni Zakona o upotrebi jezika – od kampanja usmerenih ka nevećinskim zajednicama do značajnih razlika između sadržaja na albanskom i srpskom jeziku na zvaničnim platformama. Slični obrasci ponavljali su se i kod drugih institucija, dok je Ustavni sud izdvojen kao delimično pozitivan primer usklađenosti, a organizacije civilnog društva kao ilustracija da kvalitetna dvojezičnost može biti ostvarena i uz znatno skromnije resurse. Ovo potvrđuje da ključni problem ne leži u nedostatku sredstava, već u nedostatku političke odgovornosti i spremnosti institucija da dosledno primenjuju zakon.

DETALJNI NALAZI TROMESEČNOG MONITORINGA

CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA

BUDŽET: 8,7 MILIONA EVRA

BROJ ZAPOSLENIH: NEMA PODATAKA

BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: NEMA PODATAKA

Monitoring zvanične internet stranice i prisustva na društvenim mrežama Centralne izborne komisije Kosova (CIK) pokazao je niz ozbiljnih propusta u poštovanju Zakona o upotrebi jezika. Iako bi kao ključna izborna institucija trebalo da osigura jednak pristup informacijama svim građanima, analiza je ukazala na sistemsku zapostavljenost srpskog jezika i vidljive oblike institucionalne diskriminacije prema nevećinskim zajednicama. Na srpskoj verziji sajta CIK-a uočeni su brojni nefunkcionalni linkovi, što direktno onemogućava pristup važnim dokumentima i informacijama. Kvalitet sadržaja je izrazito loš – tekstovi su često ispunjeni pravopisnim greškama, a prevodi su neretko toliko loši da otežavaju razumevanje osnovnih informacija. U pogledu transparentnosti i institucionalne strukture, albanska verzija sajta navodi 11 članova CIK-a, dok ih u srpskoj verziji ima svega pet, što jasno ilustruje nedoslednost u predstavljanju osnovnih podataka. Pored toga, elementi vizuelne i sadržinske prezentacije – kao što su organizaciona šema, uputstva za glasanje, izborna statistika i interna regulativa – uopšte nisu prevedeni na srpski jezik, odnosno, dostupni su isključivo na albanskom. Posebno je problematično to što u sekciji za medije ne postoje informacije o akreditaciji novinara i posmatrača na srpskom jeziku, čime se novinari iz nevećinskih zajednica stavljaju u neravnopravan položaj. Sekcije poput izbornih operativnih planova, oglašavanja zapošljavanja, sastanaka i odluka CIK-a u najvećem broju slučajeva su dostupne samo na albanskom jeziku. Konkursi i aplikacije za zapošljavanje, kao i arhiva prethodnih konkursa, objavljuju se isključivo na albanskom jeziku, čak i na srpskoj verziji sajta. Dodatno, poslednji godišnji izveštaj na srpskom jeziku datira još iz 2016. godine, dok je na albanskom isti dokument objavljivan zaključno sa 2022.

Identični obrasci uočeni su i na zvaničnim nalozima CIK-a na društvenim mrežama. Na Fejsbuk stranici objave se najčešće prvo pojavljuju na albanskom, zatim na engleskom, dok je srpski jezik redovno zapostavljen ili potpuno izostavljen. Na Instagramu se pojedine informacije objavljuju isključivo na albanskom i engleskom, bez ikakvog prevoda na srpski. Na mreži Iks (X, bivši Tviter), video materijali informativne kampanje objavljeni su samo na albanskom jeziku, dok su prateći tekstovi na engleskom, bez ikakvog sadržaja na srpskom jeziku.

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

BUDŽET: 216 MILIONA EVRA

BROJ ZAPOSLENIH: 944

(49 IZ NEVEĆINSKIH ZAJEDNICA)

BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: 1

Analizom zvaničnog sajta Ministarstva unutrašnjih poslova Kosova, kao i njegovog prisustva na društvenim mrežama, uočene su brojne nepravilnosti koje ukazuju na sistemsku zapostavljenost srpskog jezika i zanemarivanje obaveza iz Zakona o upotrebi jezika. Na sajtu MUP-a, srpska verzija je sadržinski siromašnija i tehnički slabije održavana u odnosu na albansku. Pojedine stranice, dokumenti i funkcionalnosti, poput onlajn aplikacije za vozačke dozvole, nisu dostupni na srpskom jeziku ili su neupotrebljive. Istovremeno, mnogi sadržaji su dostupni samo na albanskom ili albanskom i engleskom jeziku, dok prevodi na srpski sadrže ozbiljne gramatičke i terminološke greške, često do mere nerazumljivosti.

Pojedine institucije unutar resora MUP-a, kao što su Agencija za informaciono društvo i Agencija za sajber bezbednost, uopšte nisu dostupne na srpskom jeziku – jedna postoji samo kao Fejsbuk stranica sa objavama na albanskom i povremeno na engleskom jeziku, dok do druge navedeni link nije funkcionalan. U segmentu civilne bezbednosti, stranica

„Sigurnost civilnog vazduhoplovstva“ uopšte ne postoji na srpskom jeziku. Sadržaj sajta je često loše organizovan i nelogično strukturiran – redosled jezika u navigaciji favorizuje albanski i engleski, dok je srpski u trećem planu, uprkos činjenici da engleski nije zvaničan jezik na Kosovu. Pojedini video materijali u galeriji, kao i druge multimedijalne objave, nisu titlovane niti sinhronizovane na srpski jezik. Dodatni tehnički i sadržinski problemi uočeni su u sekcijama kao što su „Vesti“, gde se pojavljuju dijakritički znaci karakteristični za albanski jezik, što ukazuje na greške u unosu sadržaja. Rubrike poput „Bezbednost civilnog vazduhoplovstva“, „Ekološke takse“ i „Kriterijumi za boravišnu dozvolu“ su dostupne isključivo na albanskom jeziku. U sekciji „Odluke ministra“, kao i u stratetškim dokumentima i nacionalnim planovima, sadržaj je dostupan samo na albanskom jeziku, dok su u prevodima zabeležene ozbiljne jezičke greške. Primer za to je fraza: „Prema Zakonu br. 08 / L – 197 za službenike u izdavaštvu“, koja ilustruje automatski i nelogičan prevod.

Poseban problem predstavlja sadržaj lične karte koju izdaje MUP. U ovom dokumentu, termin “Kosovar” se koristi i u srpskoj verziji, iako je ispravno “Kosovac”. Takva upotreba ne samo da je lingvistički neispravna, već može biti i kulturološki uvredljiva. Na društvenim mrežama je, takođe, uočena dominacija albanskog i engleskog jezika. Na zvaničnom Fejsbuk nalogu Ministarstva gotovo sve objave, uključujući i video materijal, objavljuju se isključivo na albanskom jeziku, bez prevoda ili titlova na srpski. Naziv ministarstva je takođe prikazan samo na albanskom. Na mreži Iks (X, bivši Tviter), naziv ministarstva je prikazan na engleskom, dok je sadržaj dominantno na engleskom i albanskom jeziku. Srpski jezik se gotovo i ne koristi.

Kao deo monitoringa, Ministarstvu unutrašnjih poslova upućen je i zvaničan mejl sa pitanjima, na koji je odgovor dostavljen najpre na albanskom, a zatim i na srpskom jeziku. U odgovoru se navodi da su u Ministarstvu unutrašnjih poslova trenutno zaposlena ukupno 944 službenika, od čega 49 iz nevećinskih zajednica, uključujući 33 iz srpske, devet pripadnika turske zajednice, tri iz bošnjačke, dva iz egipćanske, po jedan iz goranske i aškalijske. U ovoj instituciji zaposleno je samo jedno službeno lice sa rešenjem o imenovanju na poziciju prevodioca za albanski i srpski, odnosno srpski i albanski jezik, koje je zaduženo za prevođenje svih dokumenata Ministarstva.

Podaci iz monitoringa jasno ukazuju na činjenicu da jedna osoba ne može adekvatno odgovoriti obimu prevodilačkog posla, što posledično rezultira lošim kvalitetom sadržaja na srpskom jeziku. S obzirom da godišnji budžet ovog ministarstva iznosi 216 miliona evra, zasigurno su imali dovoljno sredstava kako bi obezbedili adekvatan prevod na srpski.

POLICIJSKI INSPEKTORAT KOSOVA

BUDŽET: 1.723.247,25 EVRA

BROJ ZAPOSLENIH SLUŽBENIKA: 82

(5 IZ NEVEĆINSKIH ZAJEDNICA)

BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: 0

(AKTIVAN UGOVOR SA EKSTERNOM FIRMOM KOJA PRUŽA USLUGE PREVOĐENJA)

Analiza zvaničnog sajta Policijskog inspektorata Kosova (PIK) ukazuje na značajne probleme u pogledu primene Zakona o upotrebi jezika, naročito u odnosu na srpski jezik kao jedan od zvaničnih jezika Kosova. Jedan od prvih uočenih nedostataka jeste to što je organizaciona šema (organogram) prikazana u delu sajta namenjenom srpskoj zajednici u potpunosti na albanskom jeziku, što otežava ili onemogućava korisnicima srpskog jezika razumevanje strukture i funkcija institucije. Takođe, naziv institucije na sajtu nije usklađen sa službenim jezičkim pravima, jer se srpski jezik pojavljuje tek na trećem mestu, iza albanskog i engleskog, iako engleski nije zvaničan jezik na Kosovu. Pogled na sekciju vesti otkriva da su mnogi sadržaji na srpskom delu sajta ispisani isključivo na albanskom jeziku, a u nekim slučajevima, osim naslova, nema nikakvih informacija. Prevod u kategoriji „Odeljenja“ je nerazumljiv, sa primerima nelogičnih i konfuznih fraza, a povremeno se koristi i ijekavica. Pored toga, linkovi koji vode ka ključnim dokumentima kao što su zakon i administrativna uputstva u srpskoj verziji sajta ne funkcionišu, dok su na albanskom jeziku svi dokumenti uredno dostupni. U segmentima posvećenim izveštajima, u srpskom delu sajta dostupni su samo izveštaji od 2022. godine naovamo, dok su izveštaji za period od 2006. do 2021. godine potpuno izostavljeni. Pored toga, svi finansijski izveštaji koji se mogu preuzeti sa srpske verzije sajta objavljeni su na albanskom jeziku, dok pokušaji preuzimanja uredbi rezultiraju tehničkom greškom („Server Error“). Takođe, časopis „Integritet“ koji PIK periodično izdaje, od ukupno 14 brojeva, samo je u dva slučaja dostupan na srpskom jeziku.

Pored veb sajta, analiza prisustva Policijskog inspektorata na društvenim mrežama pokazuje da je dominantan albanski jezik, dok se srpski jezik tretira kao marginalan. Na Fejsbuk profilu institucije, naziv i osnovne informacije prikazane su isključivo na albanskom jeziku, a sadržaji na srpskom redovno dolaze nakon albanskog i engleskog, iako engleski nije zvaničan jezik na Kosovu. Video materijali gotovo u potpunosti nisu titlovani ili sinhronizovani na srpski jezik. Slična je situacija i na mreži Iks (X, bivši Tviter), gde profil aktivan od 2019. godine, a svi objavljeni sadržaji su isključivo na albanskom. Na Jutjub kanalu PIK-a objavljeno je svega pet video zapisa, od kojih je samo jedan na srpskom jeziku, dok su ostali isključivo na albanskom i engleskom.U okviru monitoringa smo se sa dodatnim upitima obratili Policijskom inspektoratu Kosova i dobili sledeći odgovor: PIK ima ukupno 82 službenika, od kojih je pet službenika operativnog osoblja iz redova nevećinskih zajednica, uključujući tri istražitelja iz srpske i dva iz bošnjačke zajednice. Važno je istaći da PIK nema zaposlenog prevodioca za srpski jezik, već ima aktivan ugovor sa eksternom firmom koja pruža usluge prevođenja na srpski jezik.

KOSOVSKA POLICIJA

BUDŽET: 159,736,292.89 EVRA

BROJ ZAPOSLENIH SLUŽBENIKA: NEMA PODATAKA

BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: NEMA PODATAKA

Analiza zvaničnog sajta Kosovske policije pokazuje značajne nedostatke u pogledu primene Zakona o upotrebi jezika, posebno u odnosu na srpski jezik. Deo sajta koji je namenjen korisnicima srpskog jezika sadrži tekstove koji su u većini slučajeva isključivo na albanskom jeziku, što uključuje i osnovne kategorije i sadržaje. Pored toga, uočeni su brojni primeri lošeg, nerazumljivog i gramatički nepravilnog prevoda, kao i učestale pravopisne greške. Primeri ovakvog stanja su termini poput „Prijaviti zločin“ ili „Departamenti“, ali i složeniji tekstovi u kategoriji vesti, gde prevodi nisu samo nedovoljno kvalitetni, već potpuno zbunjujući, sa nepravilnim konstrukcijama i čestim korišćenjem ijekavice. Veliki deo vesti u srpskom delu sajta zapravo je predstavljen na albanskom jeziku, iako postoji zaseban deo sajta za objavljivanje informacija na albanskom. Kategorije koje se odnose na specijalizovane jedinice, poput „Odeljenja specijalnih jedinica“ i „Odeljenja za obaveštajne i analitičke poslove“, nisu dostupne na srpskom jeziku ili prikazuju samo naslove bez sadržaja. Sličan problem postoji i sa kategorijama poput „Uprava za granice“ i „Uprava za istrage“, gde su nazivi i tekstovi uglavnom na albanskom, sa brojnim pravopisnim i gramatičkim greškama na srpskom. Još jedan primer je „Uprava za ljudske izvore“, koja je pogrešno prevedena i ne odgovara standardnom izrazu „Odeljenje za ljudske resurse“. Isto važi i za „Upravu podršnih službi“, gde osim naslova, nema propratnog teksta. Na regionalnom nivou, nazivi gradova i regiona često su navedeni isključivo na albanskom ili u lošem prevodu na srpski, dok se u nekim slučajevima koristi engleski. Takođe, segment posvećen bezbednosti zajednica na srpskom jeziku sadrži brojne greške, što može da dovede do nejasnoća u komunikaciji oko ključnih informacija. Istovremeno, u kategoriji „Projekti, podizanje svesti i aktivnosti“ svi naslovi dokumenata su na albanskom jeziku, a iako se u okviru informativnih kampanja nalaze dokumenti na srpskom, prevodi su često teško razumljivi. Takođe je primećena značajna disproporcija u broju dokumenata dostupnih na albanskom i srpskom jeziku, posebno u segmentima vezanim za policijske akte, administrativna uputstva, međunarodnu saradnju i ugovore sa lokalnim institucijama. Na primer, u kategoriji sa policijskim aktima priloženo je 45 dokumenata na albanskom, dok je na srpskom dostupno manje od polovine tog broja. Kategorija „Mogućnost zapošljavanja“ pokazuje slično neujednačen pristup, gde je znatan deo dokumenata dostupan samo na albanskom jeziku. Poseban primer neadekvatnog pristupa je sekcija „Kontakt“, gde su lako uočljive brojne pravopisne greške i loša formulacija rečenica, što umanjuje kredibilitet i jasnoću informacija.

U segmentu koji se tiče prijava, kategorija za prijavu sajber-kriminala nije dostupna na srpskom jeziku, a u delu sajta gde se prikazuju „Tražena lica“, na srpskom je dostupna samo jedna poternica, dok su na albanskom prikazane čak 132.

Analizirajući prisustvo Kosovske policije na društvenim mrežama, takođe se primećuje dominacija albanskog jezika. Na Fejsbuk profilu institucije naziv je priložen na engleskom jeziku, a sve objave i video materijali uglavnom su na albanskom, sa retkim izuzecima koji se odnose na događaje na severu Kosova ili raspisane konkurse za posao. Na mreži Iks (X, bivši Tviter) situacija je slična, pa su naziv i sadržaji uglavnom na albanskom i engleskom jeziku, bez prevoda na srpski. Jedino na Jutjub kanalu postoji određen broj dvojezičnih video materijala, ali većina sadržaja je ipak samo na albanskom, bez propratnih tekstova na srpskom jeziku. Poštovanje jezičkih prava od strane Kosovske policije od suštinskog je značaja za jednak pristup pravdi i bezbednosti za sve građane, naročito na severu Kosova, gde su brojni građani izrazili zabrinutost zbog činjenice da većina albanskih policajaca ne govori srpski jezik. Iako Zakon o policiji[32] jasno propisuje obavezu komunikacije na oba službena jezika, u praksi se često dešava da građani srpske zajednice nailaze na jezičke barijere prilikom prijavljivanja incidenata, traženja informacija ili ostvarivanja svojih prava pred institucijama.

JAVNOST

NUDI POTREBE

MINISTARSTVO POLJOPRIVEDE, ŠUMARSTVA
I RURALNOG RAZVOJA
BUDŽET: 93,562,272 EVRA
BROJ ZAPOSLENIH SLUŽBENIKA: NEMA PODATAKA
BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: NEMA PODATAKA

Analiza zvaničnog sajta Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja ukazuje na izražene probleme u primeni službenih jezika, posebno u pogledu dostupnosti i kvaliteta sadržaja na srpskom jeziku. Naziv ministarstva u srpskoj verziji sajta dostupan je isključivo na albanskom, a isti je slučaj i sa kontakt informacijama na dnu stranice. Pojedine kategorije u delu sajta na srpskom su na engleskom jeziku, a u celini je primetna nepravilna upotreba velikih slova i dijakritičkih znakova karakterističnih za albanski jezik. Raspored jezika u padajućem meniju ne poštuje jezičku ravnopravnost, jer je srpski tek na trećem mestu, iza engleskog koji nije zvanični jezik Kosova. U segmentu izveštaja i publikacija, iako postoji deo sajta na srpskom jeziku, svi naslovi izveštaja prikazani su samo na albanskom, dok su pojedini sadržaji nedostupni ili nepostojeći. Konkursi predstavljaju još jedan primer nepoštovanje jezičkih normi – dok je na albanskom jeziku dostupno preko 150 dokumenata, na srpskom ih ima svega osam, od kojih su tri naslovljena na albanskom. Odsustvo sadržaja primećuje se i u kategoriji „Istorija i mandat“, gde na srpskom postoji samo naslov bez ikakvog propratnog teksta. Informacije o generalnoj sekretarki na srpskom su značajno skraćene, bez fotografije, sa navedenim osnovnim podacima, dok je albanska verzija znatno detaljnija i obuhvata biografiju, kvalifikacije i radno iskustvo. Kada su u pitanju odeljenja i sektori, u srpskom delu sajta nedostaje kategorija odnosa s javnošću, dok se u okviru jedinice za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije navode samo osnovni kontakt podaci – albanska verzija je u velikoj meri detaljnija i sadrži pravni okvir i mandat. Organogram u srpskoj verziji sajta postoji, ali je lošeg kvaliteta i male rezolucije, što otežava njegovo čitanje, za razliku od albanske verzije gde je jasno prikazan. Posebno je izražen nedostatak informacija o zamenicima ministra, jer je ova kategorija na srpskom potpuno prazna i nudi nepovezane informacije, dok su u albanskoj verziji detaljno predstavljeni zamenici, asistenti i savetnici. Kategorija „Agencije“ je još jedan primer kršenja prava na informacije na srpskom jeziku, budući da u ovom delu sajta ne postoje informacije o Agenciji šumarstva i Agenciji za razvoj poljoprivrede, kao ni o direktnim plaćanjima i projektima ruralnog razvoja. Slično je i sa kategorijom „Odeljenja“, gde se na srpskom jeziku prikazuje svega sedam departmana, dok je na albanskom njih čak 36, sa sve detaljnim opisima. Što se tiče subvencija, gotovo svi dokumenti dostupni su isključivo na albanskom. Većina njih je ili nedostupna za preuzimanje ili uopšte ne postoje na srpskom. Situacija sa zakonodavstvom je takođe asimetrična, jer na srpskom nedostaju pojedine kategorije, a informacije o zakonima, pravilnicima i strategijama su minimalne ili nepostojeće. U delu o tenderima, nijedan od devet dokumenata na srpskom zapravo nije na srpskom. Neki se ne mogu ni preuzeti, a kategorija „Ugovori“ uopšte ne postoji. Takođe, onlajn vodiči za grantove i aplikacije dostupni su samo na albanskom jeziku. Na društvenim mrežama ovo ministarstvo uglavnom komunicira na albanskom. Na Fejsbuku naziv i uvodni tekst ministarstva su samo na albanskom, a objave su uglavnom na istom jeziku, osim informacija o subvencijama i grantovima koje se ponekad prevode na srpski. Video materijali i promotivne kampanje su gotovo isključivo na albanskom, sa retkim izuzecima vezanim za sever Kosova. Na mreži Iks (X, nekadašnji Tviter), sva dostupna aktivnost je samo na albanskom jeziku, dok na Jutjub kanalu postoji nešto veća zastupljenost srpskog, ali i dalje je većina sadržaja na albanskom, bez prevoda ili osnovnog opisa na srpskom. Nedostatak informacija, administrativnih uputstava i drugih ključnih dokumenata na srpskom jeziku direktno utiče na građane Kosova koji se njime sporazumevaju, ograničavajući njihovu mogućnost da ravnopravno učestvuju u programima i beneficijama koje nudi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja. Budući da zakon jasno propisuje jednaku dostupnost informacija na oba službena jezika, ovakva praksa ne samo da predstavlja kršenje zakonskih obaveza, već dovodi i do diskriminacije određene zajednice u pristupu subvencijama, grantovima i drugim podsticajima koje ovo ministarstvo nudi u saradnji sa Agencijom za razvoj poljoprivrede.

ZAVISNOST OD NUŽNIH POTREBA

AGENCIJA ZA RAZVOJ POLJOPRIVREDE
BUDŽET (MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I RURALNOG RAZVOJA):
93,562,272 EVRA
BROJ ZAPOSLENIH SLUŽBENIKA: NEMA PODATAKA
BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: NEMA PODATAKA

Detaljna analiza zvaničnog sajta Agencije za razvoj poljoprivrede pokazala je znača- jne nedostatke u dostupnosti i kvalitetu informacija na srpskom jeziku, što ukazu- je na ozbiljne probleme u sprovođenju principa ravnopravnosti službenih jezika. U delu sajta „O nama“, koji bi trebalo da pruža osnovne informacije o Agenciji, srps- ka verzija je potpuno prazna i ne sadrži ni osnovne podatke o nadležnostima i osnivačkom okviru, dok albanska verzija nudi detaljan prikaz ovih informacija. Slič- no je i sa organogramom, koji je u potpunosti prikazan na albanskom jeziku bez srpskog prevoda. Informacije o izvršnom direktoru Agencije uopšte nisu dostupne na srpskom jeziku, jer ne postoji ni odgovarajuća kategorija u toj verziji sajta, dok albanska verzija pruža kompletan uvid u biografiju i radni angažman direktora. Video galerije ilustruju nedovoljnu ažurnost, sa svega nekoliko objavljenih materijala, od kojih je jedini video na srpskom - zapravo na albanskom jeziku, uključujući i naslov. U kategoriji „Politika privatnosti“, srpska verzija nema nikakav sadržaj, dok albans- ka verzija nudi detaljan i ažuriran tekst. Isto tako, u sekciji „Izveštaji i publikaci- je“ na srpskom jeziku nedostaju dokumenti i materijali, iako je kategorija vidljiva, dok albanski deo sajta pruža potpunu dokumentaciju od 2013. do 2025. godine. Kao jedan od najočiglednijih primera kršenja Zakona o upotrebi jezika, u kategoriji
„Kontakt“ na srpskom jeziku ne postoji nijedan kontakt, što onemogućava korisnicima koji se sporazumevaju srpskim jezikom pristup osnovnim informacijama o projek- tima, grantovima i regionalnim kancelarijama, dok albanska verzija jasno prikazuje sve ove podatke. Kategorija „Vesti“ odražava izraženu disproporciju u broju objava, sa preko 80 vesti na albanskom jeziku u odnosu na samo tri vesti na srpskom. Još drastičnija je situacija u kategoriji „Odeljenja“, gde srpska verzija ne sadrži nikakve informacije, dok albanski deo sajta detaljno opisuje nadležnosti i kontakte direkcija. U segmentu zakonodavstva postoji značajan nesklad – na albanskom jeziku je priloženo 38 dokumenata, dok ih je na srpskom upola manje. Slična disproporci- ja primećena je i u kategorijama „Uputstvo za apliciranje“, „Formulari“, „Posebni programi“, kao i u sekcijama koje se odnose na grantove i subvencije. Za mnoge godine nedostaju dokumenti na srpskom jeziku, dok su albanske verzije ažurirane i kompletne. Kvalitet prevoda na srpski je takođe problematičan, sa čestim pravo- pisnim greškama i nerazumljivim terminima, što dodatno otežava korišćenje ovih materijala. Posebno zabrinjavajući je nedostatak dostupnosti dokumenata u kat- egoriji „Spisak korisnika“, gde su na albanskom redovno objavljivani dokumenti u periodu od 2019. do 2024. godine, dok na srpskom nema ni jednog dokumenta osim samog naziva kategorije. U pogledu konkursa za zapošljavanje, broj dokumenata na albanskom jeziku višestruko premašuje broj dokumenata na srpskom, a pos- tojeći prevodi na srpski su lošeg kvaliteta, sa brojnim greškama, što obesmišljava njihovu upotrebu. Takođe, dok su konkursi na albanskom dostupni za poslednjih deset godina, na srpskom jeziku postoje samo konkursi za poslednjih šest godina. Na društvenim mrežama, zvanična Feksbuk stranica Agencije za razvoj poljoprivrede je dostupna samo na albanskom jeziku, sa objavama i informacijama isključivo na ovom jeziku. Jedini video materijali na srpskom su dva videa iz 2020. godine, dok su svi ostali video sadržaji samo na albanskom. Zvanični Jutjub kanal Agencije ne sadrži ni- jedan video materijal, iako je kreiran još 2015. godine. Linkovi ka društvenim mrežama Iks (X, bivši Tviter) i Instagram postoje, ali vode do neaktivnih ili nepostojećih stranica. Nedostatak informacija na srpskom jeziku o projektima, grantovima i subvencijama koje sprovodi Agencija za razvoj poljoprivrede Kosova ima direktne posledice po građane, a naročito po poljoprivrednike kojima je onemogućen pristup sadržaja na srpskom jeziku. Ovakva praksa ograničava njihovu mogućnost da ravnopravno učestvuju u programima podrške koje ova agencija realizuje u saradnji sa Ministarst- vom poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja. U situaciji kada ključne informacije poput javnih poziva, kriterijuma za konkurisanje, rokova i načina apliciranja nisu dostupne na jeziku koji razumeju, građani iz zajednica koji se sporazumevaju na srpskom bivaju sistemski isključeni iz procesa koji bi trebalo da bude inkluzivan i transparentan. Time se ne samo narušava princip jednakih šansi, već i produbljuju postojeće nejednakosti među zajednicama u pristupu ekonomskim resursima i podršci za razvoj ruralnih sredina.

JEDNAKOST

NUŽNO POTREBNA

MINISTARSTVO EKONOMIJE
BUDŽET: 58,6 MILIONA EVRA
BROJ ZAPOSLENIH: 137
(5 IZ NEVEĆINSKIH ZAJEDNICA)
BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: 0
(ANGAŽOVANI „SPOLJNI PREVODIOCI“, NJIHOV BROJ NIJE UTVRĐEN)

Analiza zvaničnog sajta Ministarstva ekonomije otkrila je značajne nedostatke u dostupnosti i kvalitetu informacija na srpskom jeziku, sa brojnim primerima neusklađenosti i kršenja Zakona o upotrebi jezika. U delu sajta posvećenom zamenicima ministara, srpska verzija izostavlja informacije o jednom zameniku koje su uredno prikazane u albanskoj verziji. Organogram ministarstva dostupan je isključivo na albanskom jeziku, dok u srpskoj verziji potpuno nedostaje.

Kategorije kao što su „Inter Ministarska komisija za JP“ i „Međuministarska komisija za privatizaciju – JP“ u srpskoj verziji sadrže minimalne informacije ili su u potpunosti prazne, dok albanska verzija sadrži detaljne podatke. Slično je i sa sekcijom „Centralna javna preduzeća“ i „Javna preduzeća i regionalno navodnjavanje“ gde su informacije na srpskom svedene samo na naslove bez sadržaja. Primer neusklađenosti vidljiv je i u delu sajta posvećenom Geološkoj službi Kosova i Inspektoratu za energetiku, gde srpska verzija sadrži znatno manje informacija u odnosu na albansku. Projekti poput „OIE“ i oni u okviru Energetske zajednice takođe su nedovoljno ili nefunkcionalno zastupljeni na srpskom jeziku. Kategorija „Strateški dokumenti“ pokazuje veliku disproporciju u broju dostupnih dokumenata: 29 na albanskom i svega 13 na srpskom jeziku, pri čemu poslednji godišnji izveštaj na srpskom datira iz 2016. godine. Aplikacije za zapošljavanje, projekti i publikacije uglavnom su nedostupni ili loše prevedeni na srpski jezik, što otežava/onemogućava čitav niz eventualnih aktivnosti građana Kosova koji govore ovaj jezik.

U oblasti energetike, dokumenti vezani za projekat energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije potpuno izostaju u srpskoj verziji, dok su na albanskom dostupni detaljni podaci, uključujući upravljanje i javne rasprave. Podzakonski akti, administrativna uputstva, regulativa i dokumenti o rudnicima značajno su slabije zastupljeni ili nepostojeći na srpskom jeziku u odnosu na albansku verziju. Video galerija na srpskom jeziku sadržajno je siromašnija – dostupno je svega sedam videa, od kojih su tri naslovljena na albanskom jeziku. Društvene mreže Ministarstva ekonomije takođe pokazuju jeziču disproporciju. Fejsbuk stranica koristi isključivo albanski jezik, dok su video materijali uglavnom bez prevoda na srpski, izuzev retkih titlova za sadržaje vezane za sever Kosova. Na mreži Iks (X, bivši Tviter) nema nijedne objave na srpskom jeziku, dok je Jutjub kanal gotovo u potpunosti bez sadržaja na srpskom, bez prevoda i titlova. U okviru monitoringa smo se sa dodatnim upitima obratili Ministarstvu ekonomije i dobili odgovor da je ukupan broj zaposlenih u ovom ministarstvu 137 (132 iz albanske, jedan iz turske, jedan iz aškalijske i tri iz srpske zajednice). Međutim, kada je u pitanju broj kvalifikovanih prevodilaca za srpski jezik, ovo ministarstvo navodi da su angažovani “spoljni prevodioci” za srpski i engleski jezik, te da njihov broj “nije utvrđen”.

Poštovanje upotrebe srpskog jezika u Ministarstvu ekonomije prevazilazi puku administrativnu obavezu. To je temeljno pitanje koje direktno utiče na ustavnost, funkcionalnost sistema i socio-ekonomsku koheziju društva. Neadekvatna primena dvojezičnosti generiše sistemske barijere koje podrivaju principe jednakosti, transparentnosti i pravne sigurnosti za sve građane, a naročito za pripadnike zajednica koji se sporazumevaju srpskim jezikom. Nepoštovanje zakonskih i ustavnih odredbi o jeziku u ovom ministarstvu stvara direktan disbalans u pristupu vitalnim informacijama i resursima. Primera radi, pristup informacijama o ekonomskim prilikama i podršci (p)ostaje selektivan.

Odsustvo sveobuhvatnih informacija na srpskom jeziku o konkursima za subvencije, programima podrške malim i srednjim preduzećima, podsticajima, ili specifičnim regulativama o investicijama, efektivno isključuje značajan deo populacije iz aktivnog učešća u ekonomskom životu. Takođe, problem se manifestuje i u transparentnosti procesa zapošljavanja. Neadekvatna dvojezičnost u objavljivanju konkursa za radna mesta, opisa poslova i aplikacionih formulara na zvaničnim kanalima diskriminiše pripadnike zajednice koji se sporazumevaju srpskim jezikom u pristupu javnim poslovima. Ovo ne samo da narušava princip ravnopravnosti, već i uskraćuje instituciji mogućnost da privuče najkvalitetnije kadrove iz svih zajednica.

SKUPŠTINA KOSOVA

BUDŽET: 11,701,185 EVRA

BROJ ZAPOSLENIH SLUŽBENIKA: NEMA PODATAKA

BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: NEMA PODATAKA

Analiza zvanične internet stranice Skupštine Kosova ukazuje na značajne nedostatke u sprovođenju Zakona o upotrebi jezika, naročito u pogledu dostupnosti informacija i dokumenata na srpskom jeziku. Iako je srpski, uz albanski, jedan od službenih jezika na Kosovu, veliki deo sadržaja namenjenog srpskoj verziji sajta nedostaje, nije preveden ili je preveden delimično i nedosledno. Informacije dostupne građanima u kategoriji „Dokumenti o nezavisnosti“ na srpskoj verziji sajta, osim samog naslova, ne sadrže nijedan dokument, dok su nasuprot tome, na albanskoj verziji svi dokumenti uredno dostupni. Kategorije poput „Nacrti zakona“ i „Zakoni“ sadrže dokumente koji su uglavnom prevedeni, ali su pojedini naslovi i dalje na albanskom jeziku. Slična situacija uočena je i u odeljcima „Poslovi“, „Javne nabavke“, „Projekat borbe protiv ekonomskog kriminala“ i „Prethodni sazivi“, gde je sadržaj ili nepotpun ili uopšte nije dostupan na srpskom jeziku. Biografija predsednika Skupštine na srpskoj verziji sajta sadrži samo osnovne podatke – ime, prezime i funkciju. Ostale kategorije, poput „Memorandumi“, „Budžetska analiza“, „Strateški plan“, „Forum za parlamentarnu transparentnost“ i „Zakonodavna istraživanja“, pokazuju ili potpuni izostanak dokumenata na srpskom jeziku ili znatno manji broj dokumenata u poređenju sa albanskom verzijom sajta. Kategorije „Međunarodna saradnja“ i „Sednice“ na srpskom jeziku su ili nepotpune ili njihov sadržaj uopšte nije dostupan na srpskom jeziku. Istovremeno, pojedini tekstovi pojavljuju se na engleskom jeziku, koji nije službeni jezik. Takođe, u kategoriji „Mediji“ nedostaje važna potkategorija koja postoji na albanskom jeziku – „Strategija informisanja i komunikacije Skupštine Republike Kosovo“. Kada je reč o prisustvu na društvenim mrežama, situacija je donekle povoljnija. Na Fejsbuk stranici Skupštine dostupne su različite informacije i video-sadržaji, uključujući čestitke i kampanje i na srpskom jeziku. Međutim, prenosi sednica i dalje ne sadrže prevode. Na Jutjub kanalu, iako su neki video-sadržaji dostupni na srpskom jeziku, prenosi sednica i izjave poslanika dostupni su isključivo na albanskom jeziku, bez prevoda. Skupština Kosova, kao najviši zakonodavni organ, ima ključnu ulogu u sprovođenju ustavnih i zakonskih odredbi, uključujući i Zakon o upotrebi jezika. Ova institucija treba da postavlja standarde transparentnosti, jednakosti i dostupnosti za sve građane, bez obzira na njihovu jezičku pripadnost. Poštovanje jezičkih prava, posebno u institucijama poput Skupštine, direktno utiče na poverenje manjinskih zajednica u institucije sistema. Srpski jezik, zajedno sa albanskim, jeste službeni jezik na Kosovu i njegovo dosledno prisustvo u radu i komunikaciji Skupštine nije puko tehničko pitanje, već zakonska obaveza. Zanemarivanje ove obaveze šalje poruku isključenosti i podstiče osećaj institucionalne nejednakosti. Stoga, dosledna primena Zakona o upotrebi jezika u Skupštini predstavlja osnov za izgradnju inkluzivnog i demokratskog društva.

JAVNOST

NUŽNO POTREBNA

MINISTARSTVO ŽIVOTNE SREDINE, PROSTORNOG PLANIRANJA I INFRASTRUKTURE

BUDŽET: 260 MILIONA EVRA

BROJ ZAPOSLENIH SLUŽBENIKA: NEMA PODATAKA

BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: NEMA PODATAKA

Analizom zvanične internet prezentacije Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture uočene su ozbiljne povrede Zakona o upotrebi jezika, koje se manifestuju kroz brojne neusaglašenosti, nedostatke i izostavljanje sadržaja u srpskoj verziji sajta. Već u samom zaglavlju sajta, zvaničan naziv institucije nije preveden u celosti – umesto punog naziva, naveden je samo skraćeni oblik „Ministarstvo infrastrukture“. U delu koji se odnosi na ministra i njegove zamenike, srpska verzija sajta ne sadrži nikakve informacije niti fotografije, dok su iste uredno dostupne na albanskom jeziku. Odsustvo sadržaja primećeno je i u sekcijama
„Kabinet ministra“, „Generalni sekretar“ i „Organogram“, pri čemu su stranice prazne ili sadrže samo naslov (često uz gramatičke greške).
Kategorije „Vesti“, „Foto galerija“ i „Video galerija“ takođe su neusklađene – dok su svi sadržaji na albanskom jeziku ažurni i dostupni, u srpskoj verziji izostaju linkovi, propratni tekstovi su na albanskom, a broj objavljenih video sadržaja je zanemarljiv. Najdrastičnija neusaglašenost primećena je u segmentima
„Departmani“, „Konkursi“, „Zakonodavstvo“, „Tenderi“ i „Informacije“, gde se u srpskoj verziji beleži značajan manjak sadržaja, neprevedeni naslovi, prazne stranice i izostanak osnovnih informacija koje su uredno dostupne na albanskom jeziku. Tako, u kategoriji „Departmani“, broj dostupnih segmenata na srpskom je osam, dok ih je na albanskom 11. U kategoriji „Konkursi“ korisnicima su dostupna svega četiri dokumenta, u poređenju sa preko sto dokumenata na albanskom jeziku. Segment „Tenderi“ je u srpskoj verziji potpuno prazan, dok albanska verzija sadrži više od deset dokumenata. Zabrinjava i činjenica da se u kategoriji „Zakonodavstvo“ korisnici srpske verzije sajta suočavaju sa neprevedenim kategorijama i odsustvom ključnih dokumenata kao što su zakoni, pravilnici, strategije i licence. Odsustvo jednakog pristupa informacijama naročito se ističe u kategoriji „Informacije“, gde je u srpskoj verziji dostupno svega 15 dokumenata, naspram više od 100 u albanskoj verziji.
Ni digitalna prisutnost ovog ministarstva na društvenim mrežama ne pokazuje napredak u pogledu dvojezične komunikacije. Na zvaničnoj Fejsbuk stranici, sav sadržaj – uključujući naziv stranice, tekstove, video snimke i objave dostupan je isključivo na albanskom jeziku. Isto važi i za zvanični Jutjub kanal, na kojem ne postoji nijedan sadržaj na srpskom jeziku, niti prevod.
Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, kao jedno od ključnih tela izvršne vlasti, ima posebnu odgovornost da obezbedi jednak pristup informacijama za sve građane, bez obzira na jezičku pripadnost. Poštovanje Zakona o upotrebi jezika u ovom slučaju nije samo formalnost, već konkretna potvrda institucionalne jednakosti i inkluzivnosti. Kada jedan deo populacije ne može da pristupi osnovnim informacijama o konkursima, tenderima, zakonodavstvu ili aktivnostima ministarstva, javlja se osećaj isključenosti i marginalizacije.
Time se ne narušava samo Zakon o upotrebi jezika, već se krše i osnovni principi transparentnosti i jednakosti koji bi trebalo da budu temelj svakog društva koji teži ka demokratiji.

ODNOS PREMA MEDIJIMA

Praksa kosovskih institucija u komunikaciji sa medijima koji izveštavaju na srpskom jeziku ukazuje na sistematske manjkavosti u obezbeđivanju jezičke ravnopravnosti i jednakog pristupa informacijama. Brojna ministarstva, uključujući Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo odbrane i Ministarstvo kulture, svoja zvanična saopštenja distribuiraju isključivo na albanskom jeziku. Slično, Kosovska policija u najvećem broju slučajeva plasira informacije samo na albanskom, dok prevodi na srpski, kada ih ima, stižu sa višesatnim zakašnjenjem i sa ozbiljnim nedostacima u kvalitetu, što ih čini gotovo neupotrebljivim. Dodatno, predstavnici policije u Prištini i Gračanici retko su dostupni srpskim medijima južno od Ibra, dok se u komunikaciji sa severom Kosova beleži znatno profesionalniji pristup. Izuzetak u praksi predstavlja Ministarstvo za zajednice i povratak, koje redovno plasira saopštenja paralelno na albanskom i srpskom jeziku. Poseban problem uočava se u radu Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, koje do sada nije uputilo nijedno saopštenje, obaveštenje ili poziv na konferenciju za medije na srpskom jeziku. Paradoksalno, upravo to ministarstvo je, prema dostupnim potpisima u elektronskoj komunikaciji, nadležno i za Kosovski hidrometeorološki zavod. Ipak, vremenska prognoza, koja se distribuira redakcijama na svakih nekoliko dana, dostupna je isključivo na albanskom jeziku. Upozorenja i pritužbe novinara upućene lokalnim i međunarodnim akterima na ovu praksu tokom proteklih godina nisu dovele do promena. Budući da je u pitanju krajnje predvidiv tekst koji se svodi na 15–20 standardizovanih rečenica, jasno je da uzrok nije nedostatak prevodilačkih resursa, već odsustvo političke volje.

Nedovoljna komunikacija zabeležena je i kod Ministarstva poljoprivrede, iako je reč o resoru od ključnog značaja za kosovsku ekonomiju. Informacije o radu ovog ministarstva stizale su povremeno i posredno, uglavnom iz Kabineta premijera, ali ne i direktno od samog ministarstva. U prethodnoj godini registrovan je samo jedan intervju koji je resorni ministar dao mediju na srpskom jeziku sa severa Kosova.

Dodatne teškoće u pristupu informacijama ilustruje i primer Centralne izborne komisije (CIK), koja je tokom izbornog procesa u februaru 2025. godine propustila da obezbedi adekvatne informacije na srpskom jeziku. Iako je obaveštenje o proceduri prijave za akreditacije objavljeno na albanskom 12. januara 2025, ono nikada nije prevedeno na srpski. Prijavni formular bio je samo delimično i nedovoljno kvalitetno preveden, dok su saopštenja i obaveštenja CIK-a o konferencijama i drugim izbornim aktivnostima izostala u komunikaciji sa srpskim redakcijama. Ova praksa dodatno otežava transparentnost i ravnopravan pristup izbornom procesu, što narušava poverenje srpske zajednice u institucije i sam izborni proces. Na ove probleme ukazali su i predstavnici medija koji izveštavaju na srpskom jeziku. Kako je istakao direktor Kim radija, Isak Vorgučić:

„CIK za Srbe nije obezbedio ni ravnopravan način da se akredituju za praćenje izbora. Pored toga, bili smo svedoci da nisu na pravi način obezbedili da se rezultati prebroje i objave. Nisu slali ni saopštenja medijima na srpskom jeziku, niti pozive, tako da je evidentna dezorganizacija i nezainteresovanost da se uopšte pruži usluga srpskim medijima, a to je njihova dužnost.“[24]

Ustavni sud Kosova predstavlja primer institucije koja u određenoj meri pokazuje dobre prakse kada je reč o poštovanju jezičkih prava.

[24] *https://radiokim.net/vesti/drustvo/234768-istrazivanje-medijsko-pracenje-kosovskih-izbora-izborna-kampanja-politicke-stranke-i-uloga-medija/*

Zvanični veb-sajt ove institucije u velikoj meri je usklađen sa Zakonom o upotrebi jezika, a komunikacija sa medijima koji izveštavaju na srpskom jeziku je, prema dostupnim iskustvima, bila na visokom nivou. Tokom prve polovine 2025. godine, odgovori Ustavnog suda na upite Kim radija stizali su u roku od svega nekoliko sati, i to na potpuno korektnom srpskom jeziku. Međutim, pozitivna praksa u komunikaciji sa medijima bila je zasenjena odlukom početkom 2025. godine da se zvanični natpis Ustavnog suda na ćirilici ukloni i zameni isključivo latiničnim natpisom. Ovaj potez izazvao je ozbiljne reakcije i ocene o kršenju jezičkih prava. Advokatica Gordana Konstantinović upozorila je tom prilikom:

„Upitno je kako će se Ustavni sud odnositi prema kršenju Zakona o upotrebi jezika, uklanjanju tabli na ćirilici i svojevrsnom jezičkom genocidu koji se sprovodi nad srpskim jezikom i ćiriličkim pismom.“ Prema njenim rečima, položaj srpskog jezika i ćirilice na Kosovu ukazuje na kontinuitet diskriminacije i na svesnu nespremnost institucija da sprovode zakone koje su same usvojile. Ona je apostrofirala da „ova promena naziva najbolje govori o sudbini srpske zajednice na Kosovu“.[25] Ovakve izjave oslikavaju duboko ukorenjeno nepoverenje srpske zajednice u institucionalni okvir i dodatno naglašavaju potrebu za doslednom primenom postojećih pravnih normi.

U kontrastu sa institucionalnim manjkavostima, pojedine organizacije civilnog društva, uprkos ograničenim finansijskim sredstvima, nastoje da poštuju Zakon o upotrebi jezika i obezbede jednak pristup informacijama. Mnoge nevladine organizacije[26] svoje materijale redovno objavljuju i distribuiraju na tri jezika – srpskom, albanskom i engleskom – čime pokazuju da je institucionalna barijera pre svega stvar političke volje, a ne realnih kapaciteta.

[25] *https://radiokim.net/vesti/drustvo/232476-uns-ustavni-sud-ukinuo-svoje-ime-na-cirilici-i-tako-prekrsio-ustav-kosova/*

[25] *https://radiokim.net/analiza/239077-kosovo-vesti-sistematsko-nepostovanje-zakona-o-upotrebi-jezika-nvo-kao-standard-u-jezickoj-ravnopravnosti/*

PRIMERI DELIMIČNO DOBRE PRAKSE

Uočeno je da na Kosovu postoje i primeri delimično dobre prakse, gde pojedine institucije nastoje da ispoštuju odredbe Zakona o upotrebi jezika, iako se suočavaju sa ozbiljnim izazovima u pronalaženju kvalifikovanih prevodilaca. Imajući u vidu da je reč o pilot fazi monitoringa, u ovom izveštaju smo nastojali da prikažemo i nekoliko primera pozitivne prakse, koji pokazuju da je, uprkos skromnim resursima, moguće obezbediti dostupnost informacija široj javnosti na oba zvanična jezika. Ovakvi primeri su retki, ali važni za razumevanje celokupnog problema, jer ukazuju da je suštinski uzrok nepoštovanja zakona prvenstveno nedostatak političke volje, dok se kao dodatne prepreke izdvajaju manjak stručnih kadrova, niske zarade u javnom sektoru i činjenica da agencijski angažman prevodilaca deluje privlačnije i isplativije.

USTAVNI SUD

BUDŽET: 2,179,861.00 EVRA

BROJ ZAPOSLENIH SLUŽBENIKA: 64

(5 IZ NEVEĆINSKIH ZAJEDNICA)

BROJ KVALIFIKOVANIH PREVODIOCA: 4

Ustavni sud Kosova u velikoj meri predstavlja pozitivan primer kada je reč o poštovanju zakonskih odredbi koje se odnose na upotrebu zvaničnih jezika. Srpska verzija sajta ove institucije u većini segmenata odražava visok stepen jezičke usklađenosti, dostupnosti i funkcionalnosti, čime se omogućava ravnopravan pristup informacijama građanima koji se sporazumevaju na srpskom jeziku. Na početnoj stranici sajta vidljivo je da su sve ključne kategorije jasno označene, dok su sadržaji unutar njih dostupni na srpskom jeziku i identični onima na albanskom. Posebno je značajno što su informacije o sudijama, istorijatu institucije, kompetencijama, pravilnicima, statistici, publikacijama i vestima dosledno prevedene i sadržinski usklađene u obe jezičke verzije sajta. Sekcije kao što su „Odluke“ i „Zapošljavanje“ takođe zaslužuju pohvalu – korisnicima je omogućeno preuzimanje dokumenata na jeziku po izboru, a funkcionalnosti poput filtera i pretrage su precizno prilagođene za oba jezika. I kontakt podaci, kao i poveznice ka drugim institucijama, uredno su prikazani i prevedeni. Međutim, i pored očiglednih primera dobre prakse, postoje određeni aspekti koji narušavaju celokupnu sliku. U pojedinim kategorijama, iako su dokumenti formalno naslovljeni na srpskom jeziku, njihov sadržaj ostaje isključivo na albanskom. Ovo je slučaj sa dokumentima u kategorijama „Ustav“, „Zakon o Ustavnom sudu“, „Unutrašnji pravilnici“, „Smernice o praksi“, „Uredba pravne jedinice“, kao i „Etički kodeks“. Takođe, formular za zapošljavanje, iako naslovljen na srpskom jeziku, u potpunosti je ispisan na albanskom. Slična je situacija i u vezi sa video sadržajem – kako na samom sajtu, tako i na društvenim mrežama. Iako je tekstualna komunikacija na Fejsbuk profilu dosledno dvojezična, većina video materijala dostupna je isključivo na albanskom jeziku, bez titlova ili prevoda na srpski. Na Jutjub kanalu primećuje se delimična praksa dvojezičnosti, dok se na platformi Iks (X, bivši Tviter) celokupan sadržaj objavljuje isključivo na engleskom jeziku, čime se zanemaruje upotreba zvaničnih jezika u digitalnoj komunikaciji. Ustavni sud Kosova je najviša pravosudna instanca i zadužen je za tumačenje Ustava i ocenu ustavnosti zakona, akata i odluka svih drugih institucija. Kao takav, ima obavezu da svojim radom odražava temeljna ustavna načela, uključujući i princip jezičke ravnopravnosti. Puno poštovanje jezičkih normi od strane Ustavnog suda posebno je važno jer se ova institucija bavi pitanjima koja direktno utiču na prava građana, institucionalnu odgovornost i funkcionisanje pravnog poretka, te transparentnost, pristupačnost i poverenje javnosti u njegov rad ne mogu biti u potpunosti ostvareni ukoliko deo građana nema ravnopravan pristup informacijama na svom jeziku. Stoga je od suštinske važnosti da sve informacije – uključujući presude, saopštenja, obaveštenja, odluke, kao i digitalni sadržaji na sajtu i društvenim mrežama budu sinhronizovane i dostupne na oba službena jezika. Time ne samo da se ispunjavaju zakonske obaveze, već se i jača legitimitet i inkluzivnost institucije u multietničkom društvu. Uprkos pomenutim nedostacima, Ustavni sud Kosova i dalje je jedan od retkih primera institucija koje pokazuju visok stepen institucionalne volje da se obezbedi ravnopravan jezički tretman i primena zakonskih obaveza u digitalnoj sferi. Dalja unapređenja, naročito u segmentu dvojezičnih dokumenata i multimedijalnog sadržaja, doprinela bi potpunom usaglašavanju sa normama jezičke ravnopravnosti.

PRIMER DOBRE PRAKSE – NEVLADINE ORGANIZACIJE KAO STANDARD U JEZIČKOJ RAVNOPRAVNOSTI [27]

Analiza internet prezentacija nevladinih organizacija iz srpske zajednice koje deluju na Kosovu ukazuje na visok nivo usklađenosti sa Zakonom o upotrebi jezika i posvećenost principima jednakog pristupa informacijama. Već na početnim stranicama sajtova omogućena je jasna i funkcionalna navigacija između tri jezika – srpskog, albanskog i engleskog. Ovakvo rešenje obezbeđuje ravnopravan tretman svih korisnika, bez obzira na njihovu jezičku pripadnost, i predstavlja pozitivan primer kako digitalni alati mogu doprineti jezičkoj inkluziji. U svim analiziranim kategorijama – od misije i vizije organizacija, preko informacija o sedištu, timovima i tematskim fokusima, pa do konkretnih projekata i publikacija – sadržaj je dosledno preveden i potpuno usklađen na svim jezicima. Posebno se izdvaja rubrika vesti, gde su sve objave – najave događaja, izveštaji sa terena, saopštenja i analize – dostupne na srpskom, albanskom i engleskom jeziku, bez sadržajnih razlika, izostavljanja ili selektivnog prevođenja.

Kategorija „Projekti“ takođe svedoči o transparentnosti i pažljivoj pripremi višejezičnih sadržaja. Sve informacije o implementiranim i tekućim projektima – uključujući ciljeve, aktivnosti, donatore i partnere predstavljene su u potpunosti i na tri jezika, bez izuzetaka. Isto važi i za segment publikacija, u kojem su dostupni svi relevantni dokumenti, uključujući izveštaje, istraživanja i tematske studije u jednakom obimu i kvalitetu na svim jezicima. Pojedine publikacije dodatno se bave i temom jezičkih prava, čime organizacije potvrđuju doslednost između deklarisanih vrednosti i sopstvene prakse.

Višejezičnost je očigledna i u digitalnoj komunikaciji van zvaničnih sajtova. Na društvenim mrežama – Fejsbuk, Instagram, Iks (X, bivši Tviter) i Jutjub – nevladine organizacije dosledno objavljuju sadržaj na sva tri jezika. Bilo da je reč o tekstualnim objavama, vizualima, infograficima, video materijalima ili storijima, svaki sadržaj je ravnopravno dostupan i prilagođen svim jezičkim zajednicama. U pojedinim slučajevima, čak su i titlovi u video klipovima pažljivo sinhronizovani, što dodatno povećava pristupačnost.

Ova praksa pokazuje da dosledna primena jezičkih prava nije samo pravna obaveza, već i izraz institucionalne kulture i inkluzivnosti. Iako sa višestruko manjim budžetima i resursima u odnosu na kosovske institucije, nevladine organizacije postavljaju standard koji bi i druge javne institucije mogle da slede u cilju osiguranja ravnopravnog pristupa informacijama za sve građane, bez obzira na jezik koji koriste.

[27] *https://ngoaktiv.org/vesti/sistematsko-nepostovanje-zakona-o-upotrebi-jezika-nvo-kao-standard-u-jezickoj-ravnopravnosti/*

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

ZAKLJUČAK

Nepoštovanje Zakona o upotrebi jezika na Kosovu predstavlja mnogo više od tehničkog propusta. Ono simbolizuje status nevećinskih zajednica u društvu i njihovu realnu (ne)uključenost u institucionalne tokove. Jezička prava nisu pitanje forme, već suštinski deo ostvarivanja jednakosti, pravne sigurnosti i poverenja u institucije. Na osnovu sprovedenog monitoringa evidentno je da se Zakon ne primenjuje dosledno, sistematski ni transparentno. Mnoge institucije nemaju prevodioce, niti ustaljene interne procedure koje bi osigurale redovan i kvalitetan prevod sadržaja. Informacije se često objavljuju isključivo na albanskom jeziku, a tamo gde prevod postoji, on je neretko netačan, nepotpun ili nečitljiv, čime se dodatno obesmišljava svrha višejezičnosti. Poseban problem predstavlja činjenica da institucije u velikom broju slučajeva nemaju zaposlene pripadnike nevećinskih zajednica, niti obezbeđuju mehanizme za njihovo aktivno učešće u radu javne uprave. Ujedno, izostanak Poverenika za jezike stvara institucionalni vakuum u oblasti nadzora i zaštite jezičkih prava, što dodatno otežava uspostavljanje odgovornosti i otklanjanje sistemskih propusta. Istovremeno, nedovoljna transparentnost u radu, neodgovaranje na upite i izostanak odgovarajućih izveštaja ukazuju na nizak stepen institucionalne volje da se ovo pitanje reši.

Bez odlučnih institucionalnih koraka i jasnog strateškog opredeljenja, teško je govoriti o stvarnoj inkluziji i poštovanju ljudskih prava. Promena trenutnog stanja zahteva ne samo tehnička poboljšanja, već i suštinsko razumevanje značaja jezičke ravnopravnosti kao temelja demokratskog društva. Sve dok se jezička prava tretiraju kao sporedna ili neobavezna, nevećinske zajednice će ostajati na marginama političkog, administrativnog i društvenog života.

PREPORUKE

Kako bi se unapredila primena Zakona o upotrebi jezika na Kosovu i obezbedila ravnopravna dostupnost informacija svim građanima, preporučuje se uvođenje obavezne jezičke revizije svih sadržaja pre objavljivanja na zvaničnim kanalima institucija, čime bi se predupredile česte greške i propusti u prevodu. Neophodno je i jačanje institucionalne uloge Kancelarije poverenika za jezike, uključujući zakonodavne izmene koje bi joj omogućile veća ovlašćenja u praćenju i sankcionisanju nepoštovanja zakona. Pored toga, uvođenje sistemske kontrole primene Zakona, na primer, kroz mehanizme koje bi sprovodio Ombudsman, moglo bi doprineti većoj odgovornosti institucija. Ključno je obezbediti redovnu edukaciju javnih službenika o obavezama u vezi sa jezičkim pravima, kao i obavezno angažovanje kvalifikovanog prevodilačkog kadra, kako u samim institucijama, tako i kroz transparentne ugovore sa spoljnim saradnicima. Posebna pažnja mora biti posvećena digitalnim platformama, koje su često prvi kontakt građana sa institucijama, te je neophodno razviti tehničke standarde za višejezičnost u okviru sajtova i društvenih mreža. Takođe, preporučuje se redovno objavljivanje godišnjih izveštaja o primeni Zakona na svim nivoima vlasti, kao i kreiranje jasnih protokola i smernica za sve institucije koje komuniciraju sa javnošću. Unapređenje komunikacije sa zajednicama koje govore srpski i druge službene jezike mora biti deo šire institucionalne politike transparentnosti, dostupnosti i jednakosti u pristupu pravima.

CENTRALNE I LOKALNE INSTITUCIJE

- Sprovesti interni monitoring na nivou centralnih insititucija i agencija u cilju usklađivanja jezičkih nedosledsnoti između dva službena jezika.
- Uvesti obaveznu jezičku reviziju svih sadržaja pre njihove objave na zvaničnim kanalima institucija, kako bi se smanjile greške i propusti u prevodima. Reviziju bi vršili posebno imenovani lektori u svakoj instituciji.
- Obezbediti sistemsku kontrolu primene Zakona od strane Ombudsmana i Kancelarije poverenika za jezike. Neusaglašenost sa zakonom mora biti jasno zabeležena i praćena preporukama i rokovima za ispravke kroz obavezne kvartalne izveštaje.
- Jačati ulogu Kancelarije poverenika za jezike kroz zakonodavne izmene koje bi joj omogućile veća ovlašćenja u praćenju i sankcionisanju nepoštovanja zakona.
- Angažovati dovoljan broj kvalifikovanih prevodilaca unutar institucija kroz planirano budžetsko izdvajanje ili putem javnih, transparentnih poziva i ugovora sa spoljnim saradnicima.
- Razviti tehničke standarde za višejezičnost na zvaničnim sajtovima i društvenim mrežama, uključujući obavezno istovremeno objavljivanje na dva službena jezika, vidljivost jezika na početnoj stranici i kontrolu tačnosti prevoda kroz softverska rešenja.
- Redovno publikovati polugodišnje i godišnje izveštaje o primeni Zakona o upotrebi jezika i razviti jasne protokole za zvanične institucije u komunikaciji sa javnošću.

MEDIJI NA SRPSKOM JEZIKU

Povećati odgovornost u obezbeđivanju višejezičnog sadržaja, tako što će redakcije obavezno zahtevati dvojezične verzije svih zvaničnih saopštenja od strane centralnih I lokalnih instiutcija.

Uspostaviti jasne interne procedure za sistematsku proveru prevoda i terminologije u zvaničnim dokumentima i komunikaciji institucija, kako bi se obezbedila doslednost i sprečile jezičke anomalije.

Aktivno zagovarati primenu Zakona o upotrebi jezika kroz novinarske tekstove, istraživačke priče, i debate u medijima, kao i ukazivati na primere u slučaju kršenja zakona.

CIVILNO DRUŠTVO

Formirati zajedničku platformu nevladinih organizacija i medija koja bi sistematski pratila primenu Zakona o upotrebi jezika na centralnom i lokalnom nivou, uz kvartalno objavljivanje izveštaja i izradu godišnje analize o stanju jezičkih prava.

Sistematski prikupljati i dokumentovati primere iz svakodnevnog života koji se odnose na zakonski propisane obaveze dosledne primene Zakona o upotrebi jezika.

Pružati podršku zajednicama u prijavljivanju slučajeva nepoštovanja Zakona o upotrebi jezika.

Sprovoditi javne kampanje na društvenim mrežama u cilju podizanja svesti o značaju jezičkih prava i dostupnosti informacija na zvaničnim jezicima.

Jačati saradnju sa medijima, institucijama i međunardonom zajednicom kako bi se zajednički podsticalo unapređenje prakse poštovanja zakona.

GRAĐANI

Podsticati građane da aktivno koriste postojeće institucionalne mehanizme za prijavljivanje slučajeva kršenja jezičkih prava, kako bi se obezbedila veća odgovornost institucija i efikasnija zaštita ovih prava.

Uspostaviti redovnu i dvosmernu komunikaciju između građana i organizacija civilnog društva, kako bi se obezbedio efikasan dvostruki nadzor nad prijavljenim slučajevima kršenja jezičkih prava i povećala transparentnost u njihovom rešavanju.

MEĐUNARODNA ZAJEDNICA

Obezbediti stručnu, tehničku i finansijsku podršku institucijama u cilju postepene i sistematske promene postojeće prakse, sa fokusom na izgradnju održivog i praktičnog modela doslednog poštovanja dvojezičnosti na Kosovu.

Uključiti primenu Zakona o upotrebi jezika u redovne izveštaje i evaluacije napretka Kosova u oblasti ljudskih prava nevećinskih zajednica, kao i u procene stepena vladavine prava. Time bi se obezbedilo usklađivanje sa međunarodnim standardima, uključujući Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima, kao i sa obavezama koje proističu iz procesa evropskih integracija.

Podstaći vladu da usvoji akcioni plan sprovođenja sveobuhvatnih programa obuke za prevodioce i stručnjake, uključujući i donošenje odluke o stipendiranju mladih profesionalaca u cilju uspostavljanja visokokvalitnih normi primene jezika u javnom sektoru, čime se podstiče inkluzivnost i poštovanje manjinskih prava u skladu sa međunarodnim standardima.

DEAVKOSEE

SNUUD SPOTREE JE7INA

NGO ARTWORS